Anul II. Decemvrie, 1908. Nr. 12.

REVISTA TEOLOGICĂ

organ pentru știința și vieața bisericească.

Abonamentul: Pe un an 7 cor.; pe o jum. de an 3·50 cor. — Pentru România 9 Lei.
Un număr 50 fil.

RELIGIOZITATEA ȘI MORALITATEA MITROPOLITULUI ANDREIU.

În fața Iubileului.

„Înțelepții lui Dumnezeu, făpturii n'au slugit, fără numai Făcătorului; și groaza focului, bărbătește călcându-o s'au bucurat cântând: Prealăudate, Dumnezeul părinților și Doamne, bine ești cuvântat"!

Catavasie la Bunavestire, peasna a 7-a.

III.

Între toate simțemintele frumoase și nobile ale inimii, între toate virtuțile alese, cari împodobesc sufletul omului, cele mai de frunte, cele mai frumoase și mai nobile sunt: *religiozitatea* și *moralitatea.* Acestea sunt și constituesc cea mai de frunte, cea mai frumoasă și cea mai aleasă podoabă sufletească a omului — creștin și mai ales a preotului.

Lipsită de religiozitate și de moralitate, preoția ar deveni și ar fi cea mai urâtă și cea mai condamnabilă ironie.

Așa fiind, acum, când se apropie de noi Ziua cea mare, ziua memorabilă și epocală, *20 Decemvrie 1908,* ziua, cu care începem *suta a doaua de ani* dela nașterea fericitului arhiepiscop și mitropolit Andreiu Baron de Șaguna, născut la *20 Decemvrie 1808 v.*, ziua iubilară seculară a nașterii celui mai mare arhipăstor al bisericei noastre, acum, mai ales acum, să cuvine nouă fiilor săi iubiți, preoți și mireni, ca în fața acestei zile de iarnă, care, prin nou născutul Andreiu, a adus bisericii și neamului nostru primăvara și vara vieții, se cuvine zic, să ne îndreptăm privirile,

cugetele și simțirile noastre la cele două mărgăritare scumpe ale inimii și ale sufletului mitropolitului Andreiu, la *religiozitatea* și *moralitatea lui*, căci virtuțile acestea, cele mai de frunte virtuți preoțești, *ochii luminoși* ai sufletului său, mitropolitul Andreiu le-a avut în realitate și în deplină măsură, le-a nutrit și le-a cultivat cu sfințenie în întreagă vieața sa, în întreagă activitatea sa, publică și privată, bisericească și națională. Armat cu aceste două virtuți, a luat, și cu cea mai mare demnitate a purtat toiagul păstoresc; cu acestea a luptat și a eluptat tot binele și toată vaza bisericii și a neamului. Religiozitatea și moralitatea i-au dat puterea, i-au oțălit voința și energia în lupta pentru adevăr și pentru dreptate; cu aceste arme a luptat, cu acestea a învins «puterea focului» în luptă, cu acestea a trăit, cu acestea și-a încheiat viața sa laborioasă și sbuciumată, dar plină de mari succese și de glorie neperitoare.

Din scrierile multe și valoroase, publicate până acì despre mitropolitul Andreiu: prin ziare, prin broșuri și prin opurile voluminoase ale celor mai distinși bărbați de litere, Români și străini, dar și din intuițiunea proprie a acelora cari ne mai aflăm în vieață, cari am avut mângăerea și prilejul fericit a viețuì cu el și a cunoaște mai de aproape pe mitropolitul Andreiu, cum și întreagă desfășurarea puterilor sale sufletești și trupești în munca și în lupta sfântă pentru legea lui Christos, pentru binele și vaza bisericii și a neamului românesc, ne-am putut și ne putem convinge, și convinși suntem toți, că acest mare păstor și apostol al bisericii ortodoxe și al neamului nostru, a fost personificarea adevărului în toate actele vieții și ale activității sale. Solid și întreg a fost mitropolitul Andreiu în religiozitate și moralitate, căci, tare a fost în credință, cald în iubire și statornic în speranță; sincer și nefățărit a fost în «frica» și în cinstirea de Dumnezeu; solid și exact a fost el, în știință, în gândire și în simțire, în faptă și în cuvânt; toate comorile acestea sufletești, au fost la el adevăruri sfinte și vecinice. Exact și conștiențios a fost el în împlinirea tuturor datorințelor sale religioase — morale: față de Dumnezeu, față de biserică, față de școală, față de cultura, de vaza și de înaintarea neamului său. În toate faptele sale, în toate întreprinderile și acțiunile sale, mitropolitul Andreiu, cum zice cântarea bisericească, a fost condus: de «duhul înțelepciunii,

de duhul înțelegerii, de duhul temerii de Dumnezeu, al lui Christos, celuice s'a arătat».

Tot așa de sincer, tot așa de conștiențios a fost mitropolitul Andreiu și în manifestarea simțului religios, în «frica» și cinstirea de Dumnezeu. El, în adevăr, a fost unul dintre «Înțelepții lui Dumnezeu», care, în manifestarea simțului său religios, «făpturii n'a slugit, fără numai Făcătorului»; care, în mijlocul valurilor vieții, în mijlocul focului luptelor sale gigantice pentru adevăr și pentru dreptate, «groaza focului bărbătește călcându-o, s'a bucurat cântând: Prealăudate Dumnezeul părinților și Doamne, bine ești cuvântat». Mai tare în credință decât peatra, mai cald în iubire decât focul, mai statornic în speranță decât toate uneltirile viclene ce se opuneau realizării scopurilor sale nobile și mărețe, convins până în adâncul sufletului despre adevărul vecinic al cuvintelor Mântuitorului, dela Ioan, c. 15, v. 5: «Eu sunt buciumul viții, voi vițele; celce rămâne întru mine, și eu întru el, acesta aduce roade multe, căci fără de mine nu puteți face nimica». Andreiu: «În Christos s'a botezat, în Christos s'a și îmbrăcat»; în legea lui Christos a crezut și a umblat, și «roade multe» a adus bisericii și neamului.

Conștiu și convins de sfințenia adevărului cuprins în cuvintele lui Christos rostite lui Filip, la Ioan c. 14 v. 9—11: «Atâta vreme cu voi sunt, și nu m'ai cunoscut pe mine Filipe? celce m'a văzut pe mine, a văzut pe Tatăl, și cum zici: arată-ne noue pe Tatăl? Nu crezi, că eu întru Tatăl și Tatăl întru mine este? Graiurile, care eu grăesc vouă, nu dela mine le grăesc, iară Tatăl celce petrece întru mine, acela face lucrurile. Credeți mie, că eu întru Tatăl, și Tatăl întru mine este».

Cu înțelepciunea și eruditiunea sa înaltă, conștiu și convins, că biserica lui Christos, prin învățăturile sale morale mai mult și mai sigur poate înfluință și contribuì la cultura religioasă morală, deci la promovarea binelui și a fericirii în mijlocul societății omenești, mai mult și mai sigur decât toate legile omenești și polițienești; conștiu și convins, că biserica, prin disciplina sa religioasă morală, oferă omenimii cele mai sigure mijloace pentru încurajarea faptelor bune și a virtuților, dar și cea mai sigură întăritură de apărare în contra aplecărilor rele și a moravurilor stricăcioase; conștiu și convins deci, că creștinismul este

cel mai puternic element la susţinerea ordinei morale în societatea omenească; conştiu şi convins de toate aceste adevăruri eterne, mitropolitul Andreiu, cu toată puterea voinţii sale neînfrânte, cu toată forţa înţelepciunii şi a spiritului său luminat, cu fapta şi cu cuvântul a susţinut, a propagat şi a apărat învăţăturile mântuitoare ale legii creştineşti. Cu cuvântul a învăţat, cu fapta a ilustrat şi a motivat însămnătatea mare a creşterii poporului în religiozitate şi moralitate. Tot cu înţelepciune, pentru ajungerea şi realizarea acestui scop, mitropolitul Andreiu a ştiut alege şi aplicà mijloacele cele mai corespunzătoare. Cunoscând puterea educativă a rugăciunii, frumseţa atrăgătoare şi cuceritoare a cultului religios, între cele multe şi grele ocupaţiuni şi griji ale chemării pastorale, el a dat deosebită atenţiune şi acestui ram de cultură religioasă morală. El a provăzut biserica cu cărţi de rugăciune, cum şi cu toate cărţile cultului religios, a dat mare atenţiune şi cultului cântării bisericeşti, a întrodus în seminar studiul muzicii vocale şi cântarea regulată şi disciplinată după «note», la care studiu erau obligaţi a participa, nu numai elevii seminarului ci şi întreagă tinerimea noastră dela şcoalele din Sibiiu. El a fost mirele bisericii, care prin întroducerea cântării corale în mai multe voci, a împodobit cultul în mod însemnat şi atrăgător; El a fost păstorul luminat, care a dispus ca, melodiile multe şi frumoase ale cântării de strană, să se fixeze statornic, scriindu-se cu «notele» muzicii moderne, şi astfel, împreună cu textele lor, să formeze o şcoală sistematică şi în cântarea bisericească de strană.

Pentru creşterea în religiozitate şi moralitate a elevilor seminarului pedagogic şi teologic, mitropolitul Andreiu a dispus între altele, ca prelegerile, înainte şi după amiazi, să se înceapă cu rugăciunea prescrisă spre acelaş scop, instituind în seminar un post de duhovnic, — însuş a designat pentru acest post persoana corăspunzătoare, probată în religiositate şi moralitate; iar, pentru asigurarea acestei instituţiuni culturale, a întrodus în «Regulamentul seminarial» un întreg capitol, care tractează anumit despre afacerile oficiale, despre drepturile şi datorinţele duhovnicului.

Ce voiu zice, cu privire la practica vieţii lui în manifestarea simţului religios? În cercetarea bisericii, mitropolitul Andreiu era

cel dintâi și cel mai exact, lipsirea lui dela serviciul sfânt al cultului, ar fi produs sensaţie îngrijitoare și temerea în public, că sau e bolnav sau că vre-o afacere de mare importanţă, grabnică și de interes deosebit pentru biserică îl reţine dela serviciul divin. Prin exemplul său, prin tactul cuceritor și prin autoritatea sa personală impunătoare, curând i-a succes mitropolitului Andreiu a atrage și a deprinde pe toţi la cercetarea regulată a bisericii, nunumai pe asesori și profesori, ci pe toţi parohienii și întreagă tinerimea noastră dela școalele din Sibiiu. — Când, din împrejurări extraordinare, nu putea azista la serviciul cultului divin în biserică, mitropolitul Andreiu dispunea a se îndeplinì rânduelile cultului în capela domestică din reședinţă.

Cu pietate 'mi reamintesc, cum pe timpul morbului său, în ajunul Nașterii, al Botezului și în Vinerea Patimilor lui Christos, neputând participà la cetirea ciasurilor domnești în biserică, mitropolitul Andreiu chemà pe duhovnicul seminarial, părintele ieromonah German Bogdan și pe subscrisul, ca să îndeplinim servițiile cultului zilii în capela sa, și la aceste sf. servicii, bolnavul mitropolit asistà, ascultând cu atenţiune evlavioasă cetirile și cântările sfintelor rândueli ale cultului.

Cele mai convingătoare și mai atrăgătoare probe despre sinceritatea și adâncimea simţului său religios, le-a dat mitropolitul Andreiu în timpul din urmă al morbului. Atunci, când de pe patul durerilor, în faţa celor ce-l încunjurau și-l serveau, asesori consistoriali și profesori, cu lacrămi în ochi se rugà lui Dumnezeu: să-i ușureze suferinţele și chinurile; iar când se simţea mai rău și mai debil, cu vocea slăbită, zicea celor din jurul său: «Acuș, fătul meu, acuș scăpaţi și voi de grija multă, de ostăneala și privegherea de zi și de noapte pe lângă mine». În acelaș stadiu al morbului, când luà mediţină sau puţină apă de beut, mitropolitul Andreiu, mai întâi se înarmà cu semnul sfintei cruci, apoi cu acelaș sf. semn binecuvântà mediţina, sau apa, și așa se împărtășà cu ele. Tot așa binecuvântà el și așternutul său, când se dedea odihnei în pat. Curăţănia simţului său religios a și avut acel mare dar, că oricine întrà în reședinţa sa, întrà acì, cu acelaș respect, cu aceiaș sfială religioasă, ca și în biserică.

Despre religiozitatea și moralitatea mitropolitului Andreiu, biograful său Nicolae Popea, fericitul episcop și generosul me-

cenate al eparhiei Caransebeşului, cu autoritatea penei şi a caracterului său, între altele, scrie: «Moralitatea şi religiozitatea lui, curate şi nefăţărite, însuflau respect şi simţ religios şi în alţii. El ştia a-şi supune interesul său privat totdeauna celui comun».

«El îşi înţelese pe deplin poziţiunea şi misiunea sa: în biserică, era omul bisericii; după chemarea sa de călugăr, era călugăr, după cea arhierească, era arhiereu»[1].

După aceste mărturii sincere, după aceste probe bărbăteşti despre religiozitatea şi moralitatea mitropolitului Andreiu, să dăm loc şi ascultare şi glasului gingaş al lirei femeeşti despre Şaguna.

În colecţiunea întitulată: «Cântări ocazionale, dedicate mitropolitului Şaguna», tipărite la 1898, în tipografia arhidiecezană sub numirea: «*Obolul săracului, la monumentul marelui Andreiu*», cea din urmă cântare, sub datul 16/28 Iunie 1898, glăsueşte:

«***Preot,*** — se duce zi de zi
Neobositu-mi gând —
La cea biserică de glii
Cu clopotul — în vânt:

«***Andreiu***».

Brazii codrului făcut-au
Templului umbros ocol,
Straje-i ţin doi lei de peatră,
Al măririi drept simbol.
O făclie priveghiază,
Licărind la căpătâi,
Iar pe lespedea de marmor
Stă: «*Andreiu*» şi «*Cel dintâi*».

Doarme de-un pătrar de secol
Sub capela dintre brazi,
Celce ne-a trezit din noapte
Şi ne-a dat tot ce-avem azi.

Doar visează — despre vieaţa
Celor, care l-au perdut?
Pentru care şi-ar fi dată
Zece vieţi — de-ar fi avut.

Lacrămi de răşină arsă
Pică pe 'nvechitul mur,
Pare c'ar pica în barbă
La moşnegi cu capul sur.

Dinspre vale s'aud glasuri
Prin «*Aminurile*» rupte,
E poporul, care — vine
Să-i dea viaţă — pentru lupte.

O făclie priveghiază
Licărind la căpătâi,
Iar pe lespedea de marmor
Stă: «*Andreiu*» şi «*Cel dintâi*».

După toate acestea, sigur e, că noi toţi nutrim faţă de memoria mitropolitului Andreiu, tot asemenea simţeminte de stimă şi veneraţiune. Cu pietate şi cu mulţămită fiească, toţi recunoaştem meritele lui, multe şi mari pentru biserică şi neam, căci în adevăr, multe şi mari bunuri şi foloase morale şi materiale am moştenit dela el şi prin el.

---

[1] „Arhiepiscopul şi mitropolitul Andreiu Baron de Şaguna, de Nicolau Popea", pag. 68.

Cum bine ştim toţi, prin Testamentul său, mitropolitul Andreiu a testat bisericii întreagă averea sa constătătoare: din realităţi, din fonduri şi fundaţiuni, din capitalii asigurate pentru cazul de moarte, din mobiliar, bibliotecă, odoară, vase şi tăcâmuri scumpe de masă, vestminte, scule preţioase s. a., până şi bastonul său de zi, cu alte multe obiecte, s'a vândut prin licitare în favorul fondului ce poartă numele său. Bastonul acesta, dupăce a apărut «Biografia» lui, cumpărătorul norocos l-a donat arhimandritului Nicolae Popea de ziua numelui cu cuvintele: «Mâna, care a descris vieaţa mitropolitului Andreiu, e cea mai deamnă de a purtà bastonul său», iar arhimandritul, şi mai în urmă episcopul Nicolae Popea, cu drag şi cu demnitate a purtat acest baston până la sfârşitul vieţii sale.

Patrimoniul acesta bogat, mitropolitul Andreiu, l-a asigurat bisericii prin două acte de cea mai mare importanţă pentru vieaţa şi prosperitatea bisericii, a şcoalei şi a neamului nostru, prin Testamentul său, şi prin «Statutul organic», ambe menite a da putere nouă şi vieaţă întreg corpului bisericii, ambe măreţe şi demne de numele lui şi, cred a nu greşi, când afirm, că dela întroducerea Statutului organic încoace, tot binele, cum şi tot răul în biserică au depins şi va depinde dela modul cum organele, puse anume a susţinea, a apărà şi a întroduce în vieaţa bisericii dispoziţiunile salutare ale Statutului organic, vor fi îndeplinit şi vor îndeplinì această chemare sfântă a lor.

Acesta fiind adevărul, se cuvine, ba ni se impune datorinţa sfântă, ca în faţa zilei iubilare, toţi cei chemaţi «a lucra în viea Domnului», să ne dăm sama înaintea lui Dumnezeu şi înaintea opiniunii publice, dacă, şi întrucât, în biserică, în şcoală şi în administrarea averii bisericeşti, am îndeplinit exact şi conştienţios toate dispoziţiunile Statutului Organic? dacă, şi întrucât, cu abnegaţiune apostolică ne-am angajat, ba chiar ne-am expus întru apărarea autonomiei bisericii şi a şcoalei noastre, a unicului razim, a unicei fortăreţe sigure şi priincioase culturii noastre religioase-morale şi naţionale? dacă, şi întrucât, prin iustiţia bisericii: ordinea morală, disciplina, adevărul şi dreptatea s'au susţinut şi s'au apărat cu sfinţenie? dacă, şi întrucât, prin stăruinţa şi prin munca noastră, am înmulţit numărul şcoalelor noastre şi am creat fonduri pentru susţinerea lor? dacă, şi întrucât am povăţuit, am îndemnat şi

am ajutorat poporul la îmbrățișarea meseriilor, a comerțului și-a industriei? dacă, și întrucât, prin școala noastră de toate zilele, prin cea de repetiție și de adulți am obținut barem acel rezultat, ca întreg poporul nostru să știe a se rugà lui Dumnezeu și din carte, să știe cetì, să știe a scrie și a calculà. Dacă toți am fi lucrat și muncit în spiritul mitropolitului Andreiu, în spiritul Statutului organic, în spiritul timpului luminat, atunci am fi scutit poporul nostru de rușinea acestui veac: de a se mai afla în sinul acestui popor și azi analfabeți. A șterge rușinea aceasta de pe fruntea poporului nostru depinde numai dela bunul simț, dela bunăvoința și dela energia noastră, a preoților și a învățătorilor. Să o facem aceasta cât mai îngrabă!

Așa meditând și așa urmând, ne vom face și vom fi: «Vrednici lucrători în viea Domnului», ne vom face și vom fi: buni fii și urmași ai marelui Andreiu, apostoli devotați binelui bisericii și ai neamului românesc. Așa numai vom serba cu vrednicie și cu mândrie ziua cea mare seculară, a Iubileului Nașterii marelui mitropolit Andreiu Baron de Șaguna.

Să fie! ***Dimitrie Cunțanu.***

IDEI CONDUCĂTOARE LA PREGATIREA PREDICILOR.

(Studiu omiletic).

(Sfârșit).

Cum să predicăm?

Predicile au misiune îndoită: să lumineze *mintea* și să determine *inima* la fapte religioase-morale. Până acì am tractat condițiile ce sună minței, în partea aceasta se dă răspuns momentelor ce privesc inima ascultătorilor. Următoarele cuvinte a Mântuitorului Christos ne învață, cari sunt acele momente: «*Eu sunt calea și adevărul și vieața, nime nu vine la Tatăl fără numai prin mine*» *(Ioan 14, 6).* Care voește să zică, că temelia oricărei învățături trebue să fie adevărul, pentrucă numai adevărul străbate până la inimă. Adevărul umple inima cu sentimentele corespunzătoare și o face să tresalte, iar neadevărul ne lasă reci, ba ne insuflă dubietatea, care este dușman de moarte a oricărei porniri nobile.

Pe urma predicilor ce conţin falsitate, resar lupi nu mei. Bătrânul Demosthene, voind a produce în Greci curent contrar lui Filip Macedoneanul, care se purta cu cugete de cucerire, a căutat a-i dumirì asupra pericolelor ce pot urma prin fabulele lupilor cu cânii ş. a. Ce a urmat ştim. Şi iată aşa avem a face şi noi predicatorii bisericeşti! Din fiecare cuvânt ori frază, *vecinicul şi numai vecinicul adevăr* să străluce ca soarele de luminos şi convingător...

Deja principiile sulevate la alegerea materiei arată cum se scoate la iveală adevărul. Conformându-ne acelora, în mare măsură cucerim şi inima publicului. Dacă totuş aflu de bine a insista mai cu deamănuntul asupra momentului, o fac spre a accentua unele cerinţe mai mult de formă, cari au rămas neconsiderate în capitlul premergător.

În scopul de a face predicele accesibile publicului şi a scoate la iveală adevărul, se pot statorì regule pozitive şi negative. Pozitivele ne arată cerinţele de cari să ne ţinem, iar negativele ne spun de ce avem să ne ferim la compunerea predicelor.

Cele dintâi sunt următoarele:

a) Graiul sau stilul predicatorului să fie neaoş românesc, să imiteze cât se poate graiul poporal — cu eliminarea, se înţelege, a provincialismelor neadmise în literatură. Ideile să se exprime în fraze scurte şi clare. Perioadele lungi şi greoaie, ca unele ce îngreunează înţelesul şi le lipseşte şi naturalitatea expresiilor poporale, trebue eliminate. Cu cât mai natural, mai fluent şi neforţat se vorbeşte, cu atât mai mare va fi şi efectul. Cât de mult greşesc predicatorii ce nu ţin cont de aceste cerinţe, se poate înţelege şi din judecata ce li-o face poporul: «Vorbeşte frumos, pagubă că nu pricepem nimic»! Nu graiul sunător al predicatorului cucereşte, ci simburele predicei. Fiind simburele învăluit în coajă prea groasă, care nu se poate desface, se aruncă cu coaja, fără a-i putea gusta şi cunoaşte dulceaţa.

b) Cerinţă de căpetenie e *cultivarea fantaziei*, pentrucă fantazia determină inima la fapte. Timpurile istorice, putem zice, sunt rezultatul fantaziei înferbântate a popoarelor. Cum e a se cultiva fantazia? Prin scoaterea la iveală a elementului poetic! Deschid o comparaţie. Învăţăturile creştine sunt depuse în evan-

gelii şi epistolele apostoleşti. Şi unele şi altele au de obiect adevărurile creştine, şi unele şi altele ne plac şi le ascultăm cu drag. Întrebând însă, cari din cărţile noului testament au mai mare farmec şi o mai covârşitoare influinţă asupra publicului, preferinţa trebue să o dăm celor 4 evangelii. Şi aceasta nu provine de acolo, că doar epistolele apostoleşti ar conţinea învăţături mai de a doua mână, ori ar fi mai puţin însemnate din punctul de vedere religios-moral, ci secretul zace în forma de predare. Apostolii dau regule abstracte, iar Iisus grăeşte în pilde şi asemănări; apostolii se adresează minţei, iar Iisus şi minţei şi inimei. Cele mai grele probleme de vieaţă in evangelii se expun în câte o maximă cunoscută, aluzie, ori parabolă, pe cari şi copilul nevârstnic le înţelege şi se însufleţeşte pentru ele, de aceea evangeliile nici nu obosesc, nu molestează, ci *recrează* publicul. Succesul evangeliilor stă în elementul poetic în care sunt îmbrăcate adevărurile creştine. Urmează ca regulă pentru predicator, ca şi el să-şi toarne predicele în formă poetică, atrăgătoare pentru public. În loc de a se perde în regule seci, cum fac mulţi predicatori bisericeşti, să expună fapte, întâmplări, fenomene şcl., cari ele să grăiască în limbagiul lor neprihănit. Dialogurile, intercalările narative pot reda în câteva vorbe un adevăr, pentru care învăţaţii scriu cărţi întregi şi totuş nu-l pot desluşi atât de minunat. Pe deasupra ele sunt şi sarea care îndulceşte bucatele.

Fiecine din noi cunoaşte succesele oratoriei moderne din parlamente. E bine, cum proced aceşti oratori? Aproape fiecare frază a lor este aluzie, anecdotă, întâmplare ş. a., adecă flori poetice, cari sunând fantaziei, captivează atenţiunea ascultătorilor, o ţin încordată din început şi până la sfârşit. Să se lase oratorii bisericeşti mai pe jos? Dauna ar fi atât de mare, că întrece orice calculaţie omenească.

c) Dator este predicatorul a urmări cu insistinţă ideea fundamentală pe care voeşte a o întrupa în predică. Predicele se pot asemâna cu statuele sculptorilor. Statuele se pot pricepe şi fac impresie numai fiind complete, nelipsindu-le nici o parte. Ce vom zice de statua cărei îi lipseşte capul, mâna, ori altă parte? Ne vom depărta de lângă ea, că nu se plăteşte a-şi perde omul timpul scump cu examinarea lucrurilor ce nu pot arătà icoană completă. Şi iată statuă necompletă e predica, care nu rotunzeşte din ajuns

ideea ce o propagă, ori n'are idee fundamentală, ci conglomerat de idei. Impresia ce o face nu va putea fi, decât neplăcută, enigmă pentru publicul ascultător, care nu o poate deslega. Enigma se produce, ori-că predicatorul nu-i stăpân deplin pe materia predicei şi răpeşte timpul scump cu fel şi fel de fraze ce-i vin în minte, ori că face digresiuni prea mari, vrând a răpune multe muşte cu o lovitură, ori apoi că nu şi-a făcut plan înainte despre ce să vorbească şi oarbecă nainte ca notatorul ce şi-a perdut ecuilibrul şi caută a se susţinea la suprafaţă cu mijloace meşteşugite, până ce-i soseşte ajutorul din afară. In ori şi care caz, adevărul remâne, că predicatorul ne-a dat schelete mutilate, căror lipsindu-le organismul complet — ideea fundamentală conducătoare — nu le mai pricepem şi le perhorescăm. Şi de aci se vede cât de îndreptăţit este postulatul urmăririi ideei fundamentale şi cât de detestabil e pasul predicatorilor ce îmbată publicul cu conglomerate, un fel de *mixtum compositum*, de care i-se face rău. Predicele Mântuitorului Iisus se caracterizează prin rotunzimea ideilor, de aceea efectul lor nici odată nu s'a perdut, ba zicea publicul: «Nici odată nu a grăit om ca acest om» (Ioan 7. 46).

Să cercetăm acum regulele negative, de ce trebue adecă să ne ferim în predice. Şi aceste ar fi cam trei.

a) Nu-i permis predicatorului a lungì cuvântările până devin plictisitoare. Predicatori excelenţi, adevărat, pot ţinea încordată atenţia oamenilor şi ceva mai lung, majoritatea predicatorilor însă abia are talente mediocre, de aceea ar fi păcat de timpul perdut pentru ei, lungind predicele peste $^1/_4$—$^1/_2$ oară. Decât lungi, mai bine predici scurte şi dese.

Îndreptăţirea acestui postulat îşi află explicarea în servițiile noastre bisericeşti prea lungi şi uneori obositoare, dar mai ales în *nervozitatea* publicului ce ca boală modernă creşte mereu şi-l face impacient.

b) Să ne ferim a amintì nume, când combatem rele, să încunjurăm aluziile la fapte, ori nume, preste tot: să nu dojenim prea mult, ci mai bine *să învăţăm decât dojenim.* Firea omului e de aşa, că se împretineşte mai bine cu laudele decât dojanele. Precum copilul se poate duce la multe lucruri bune cu încurajare, la lucruri bune se va conduce şi publicul, pentrucă şi publicul e copil, care se ia după ceea ce-i place, nu după ce-i

bine. Cât de păgubitoare pot fi dojenele preoţilor aplicate fără cumpăt se poate cunoaşte şi din exclamaţiile zilnice ce se aud: «Preotul nostru numai de sfadă e bun, să ocărască oamenii în biserică!» Dojenele multe scot şi publicul din biserică sub decursul predicei, ori îndeamnă publicul a părăsì biserica înainte de predică, ori a nici nu merge la biserică. Cunosc locuri unde s'au născut partide pro şi contra preotului şi oamenii au devenit nervoşi unii asupra altora, grupându-se astfel tocmai în urma intransigenţei parohului. Da, căci oile se duc la strungă cu coaja nu cu bâta oierului.

c) Deosebită consideraţie merită citatele ce se întrebuinţează. La mulţi oratori bisericeşti tot a doua frază e citaţie din biblie, ori alţi autori. Citatele sunt bune, căci conduc la întărirea adevărului ce se propagă. Servind scopului n'aş avea nimic de zis. Se folosesc însă de multeori şi din un fel de predantism, ca să se arete, vezi Doamne, prin ele ştiinţa predicatorului. Sufer mai ales citatele *verbale* de inconvenientul că nu se potrivesc ad literam textului predicei, ba în multe, limbagiul e cu mult mai întunecat decât să-l înţeleagă poporul de rând, care nu ceteşte autori şi în materiile date nici nu poate ştì mai mult, decât tocmai ce i-se spune prin predicator. Drept cinosură în folosirea citaţiilor ar trebuì să servească următoarele:

1. Să se citeaze textul numai unde se potriveşte întru toate textului predicei şi unde citatul poate fi uşor înţeles de public. 2. În toate celelalte cazuri să se citeaze numai înţelesul textului biblic, ori părerile autorului cutare, — cu indicarea, se înţelege, a izvorului folosit, spre a nu fi substrasă publicului controla. Citatele clare au avantagiul, că publicul le înţelege pe deplin, pentrucă autorului e dată posibilitatea a le reproduce cu propriile vorbe în formă de povestiri şi exemple, cari frapează. Şi ţinta citatelor e a face priceput, nu a îngreuna înţelesul predicelor.

Scheletul unei predice, ţinând cont de normele expuse până acì — poate fi cam următorul: În frunte se pune motto. Motto e însuş cuprinsul sau ideea conducătoare a predicei. Fiind motto o frază nu deplin înţeleasă, se explică în câteva vorbe, apoi se trece la producerea dovezilor pro şi contra, cari propriaminte formează corpul predicei. La urmă se scoate învăţătura şi se face nou

îndemn de a o urma. Nu în toate predicele se face întroducere. Oratorii întră adese în medias res.

De felul acesta a fost cuvântarea lui Cicero contra Catilinei, ori a lui Ioan Gură de aur contra împărătesei, ce începe: «Iară turbează Irodiada»... Faptele ce agită in mare măsură opinia publică nu au lipsă de cine ştie ce explicare, publicul le ştie şi el. Alţi oratori nu fac încheiere, ci se îndestulesc a face publicul atent la concluziile ce le poate scoate din învăţăturile date. Şi e corect aşa, căci dacă expunerea a fost vie, atenţiunea publicului eo ipso e ţintuită asupra adevărurilor, şi i-ar cădea greu a-l mai molesta cu indemnuri superflue.

E obiceiu în multe părţi, a întroduce tractarea predicei cu rugăciune, şi cu rugăciune a face şi încheierea. Bun obiceiu. Ca toate obiceiurile însă, e formalism, şi dacă rugăciunile sunt prea lungi, pot să împedece încâtva înţelesul, şi deci şi efectul predicelor. Astfel de rugăciuni să se restringă la câteva vorbe, ori fraze, şi să nu se facă prea mare paradă cu ele.

* * *

Studiul prezent s'a compus din punct de vedere pastoral, nu literar, şi de aceea în el am accentuat numai părţile predicelor ce stau în strânsă legătură cu pastorala. Trebue totuş — nainte de a încheea — se dau respuns încă la două întrebări, ce stau şi ele în legătură cu oratoria.

1. *Să cetim oare din carte predicele, ori să le rostim liber?* Rostirea pe din afară are avantagele, că oratorul nu e împedecat prin interpuncţiuni — poate liber să-şi expună cugetele şi poate modula şi accentele unde şi cum trebuesc, prin ce efectul e mai mare. Avantagele rostitului liber sunt atât de multe, că oratorii moderni nici se mai opresc la discutarea chestiunei. Pot obvenì cazuri, că credincioşii — ales la poporul nostru sătesc — nu au destulă încredere în cuvintele preotului zise pe din afară, cugetând că numai dela el şi nu «din ce a primit dela Domnul» grăeşte. Gustul oamenilor nu trebue bruscat, predicatorul să se acomodeze dorinţei obşteşti. Cetirea să o facă însă rar şi apăsat unde se cere, nu cumva să devină cant de papagal toată predicaţia.

2. *Să se întrebuinţeze oare gesturi din partea celuice predică, ori să se elimineze cu totul gesticulaţiunea?* Întrebarea aceasta

oferă mai mult teren de discutat, decât cea precedentă. Gesturile contribue mult la fixarea temeinică a înţelesului, şi ca arme oratorice sunt de recomandat. Încât cunosc eu însă firea oamenilor noştri, nu cutez a recomanda totuş gesticulaţia prea multă. Gesturile sunt pentru teatralişti. Ici colo câte un semn, o arătare cu degetul şi va fi destul. Pondul principal se pune pe rostirea rară, modularea tonului, apăsarea frazelor şi expresiunea feţei amăsurat sentimentelor ce trebue să se producă. Unde se cere vorbă lină, lin să se vorbească, unde ton fulgerător să cere, să fulgere şi predicatorul, ca să înfioreze. Cât de condamnabilă e măcinarea repede a frazelor şi monotonia în rostire, se pricepe şi din aceste.

Vasile Gan
protopop.

MODERNISMUL ŞI ENCICLICA „PASCENDI"

V.

N'are dreptate Enciclica?

Cele de până aici au avut mai mult un caracter descriptiv. Am înfăţişat pe modernişti în geneza lor, în intimitatea lor sufletească, în frământarea lor lăuntrică şi năzuinţa de a împuternicì biserica, în luptele lor cu contrarii, în apărarea lor.

Unul, care a urmărit lucrurile până aicea, ar putea totuş să-şi facă reflexiunile următoare: Ei bine, moderniştii, pot fi ei oamenii de ideal cum se arată, ca luminători noi şi căutători de alte drumuri pentru servirea bisericii. Oricum însă, ei aduc cu dânşii păreri, cari nu înseamnă numai un progres sau o îndreptare, sau o perfecţionare faţă de cele vechi, nişte păreri cărora nu li s'ar putea constata dreptul; nu, ci o apucă pe căi cu totul protivnice învăţăturilor bisericii. Cel puţin unii dintr'ânşii au ajuns la extremităţi imposibile şi inadmisibile pentru orice biserică în care teologii îşi mai dau seama, că trebue să existe o consecvenţă în sânul ei. Nu numai biserica catholică, ci şi biserica ortodoxă n'ar putea sta nepăsătoare şi să admită în sinul ei tot felul de curente, cari să aducă confuziunea de a nu mai şti ce e legitim şi ce nu. — Deci n'a avut dreptate Papa să pue mâna pe toiagul pastoral şi să răstoarne extremităţile puse în stare de sistem, să

mustre pe cei greşiţi, iar bunilor catholici să le arete calea de urmat şi să-i ferească de a cădea în cursă? Nu era de datoria unui păstor de a interveni într'un astfel de moment periculos? Căci nu e vorba, dacă modernistul are sau nu intenţiuni bune pentru biserică, ci şi dacă ideile lui sunt în calea cea dreaptă, dacă nu cumva face rău cu ele. Nu ajunge numai să ai intenţiune bună, pentrucă de multeori lucruri puţin cugetate dau rezultate rele, chiar când intenţiunea urzitorului lor a fost din cele mai salutare.

Ar fi greu de tăgăduit dreptatea acestor posibile reflecţiuni. Şi în biserica ortodoxă, o ierarhie n'ar putea sta indiferentă, când o seamă de teologi ar veni şi ţi-ar spune, că Mântuitorul n'a fost Dumnezeu. Teologii Vaticanului aveau dreptate când se refereau la biserica ortodoxă şi ziceau, că în aceste împrejurări şi ea ar fi trebuit să facă ca şi cea catolică.

Dar dela această constatare şi până la toate pretenţiunile enciclicei, e mare diferenţă. Pentrucă chestiunea păzirii doctrinii e de o mare delicateţă şi de multeori se pot comite exagerări. Se respinge nu numai cel care trebue combătut, ci şi cel care înfăţişează lucrurile într'o formă mai potrivită timpului, ori ştie să aducă lumini nouă, care precizează mai bine natura unei învăţături. Un exemplu ar fi dogma inspiraţiunii, de care am vorbit mai nainte (cap. III). Într'adevăr, ea tot dogma inspiraţiunii a rămas, dar are astăzi altă formulare decât inspiraţiunea verbală şi e mai conformă condiţiunilor ştiinţifice în care trăim. Poate încă, că nici aceasta nu va fi cea din urmă, şi vor ajunge teologii să reprezinte părerea, că inspiraţiunea trebue restrânsă la punctele de credinţă, pentrucă opera lui Dumnezeu e operă de mântuire şi n'are interes la chestiunile de natură profană ce au curs din condeiul sfinţilor scriitori.

Totuş un teolog, care se va înfăţişa cu asemenea idei, nu va străbate cu ele aşa de uşor şi fără multă greutate va fi asimilat cu cei cari răstoarnă doctrina. Acum, sub regimul enciclicei, lucrul acesta se şi întâmplă. E destul ca stăpânul să deie un semnal, pentruca zeloşii să se arunce cu fanatism şi să nu vadă pretutindenea decât erezie şi modernism. Lucrul acesta îl vom vedea mai bine în cap. următor.

Enciclica nu s'a ocupat numai de paza doctrinei, ci a trecut mult mai departe decât îi îngăduiau elementele despre cari avea să se pronunţe. Nu vorbim de aceia, că icoana pe care ea o dă despre modernism, nu corespunde realităţii, cum am văzut în cap. trecut din declaraţiunile profesorilor catolici înşişi. Dar rămânând la faptul general că nu se poate tăgăduì Papii dreptul de a intervenì în mijlocul confuziunii pe care părerile nouă o pot produce, nu putem să nu constatăm, că enciclica nu se mărgineşte numai la acest fapt, nu combate numai pe modernişti, nu luminează numai minţile pentru a învăţa pe oameni să se ferească de învăţătura aceasta sau de cealaltă, ci se apucă se iee măsuri pentru a înăduşì şi în viitor orice chip de înviere a unor asemenea păreri.

Aceasta e partea practică a enciclicei, şi e cea mai nenorocită. Pentrucă măsurile aspre pe care le ia vor reuşì, nu vor reuşì să stârpească modernismul, un rău mai mare însă va rezulta: Frica generală, care stăpâneşte pe toţi sub asemenea regimuri şi zelul subalternilor, cari mai degrabă sunt severi, de frică şi ei de a nu li se putea imputa că au fost prea slabi, vor împedeca şi lucrul acelora cari aduc lumini nouă în sânul teologiei. Ştiinţa în drumul ei neoprit, continu pune înaintea noastră probleme nouă, cari nu rămân fără înfluenţă şi asupra bisericii. Din cauza asta teologul e pus totdeauna în poziţiune de a-şi revizuì totdeauna învăţăturile lui şi a ştì să şi le menţie, să le cumpănească natura şi să le îmbrace conform stării de cultură la care am ajuns. Evident însă, că această ocupaţiune înseamnă o parte de muncă proprie, din care nici posibilitatea rătăcirii nu e exclusă, după cum de asemenea e susceptibilă de a aduce puncte de vedere cu totul nouă şi necesare bisericii. Rezultat rău sau bun, această muncă este necesară, şi biserica o cere dela teologi. Ei trebue s'o ţie în curent cu cerinţele timpului şi să n'o servească numai cu armele în uz mult timp înainte.

Dar tocmai acest lucru enciclica îl împedecă. Sub terorismul măsurilor ei, greu îţi mai poţi permite să spui o ideie dela tine. Multă dreptate are profesorul Ehrhard când, cu multă amărăciune se plânge de aceste măsuri. El şi cu alţii ca dânsul, se găsesc în această poziţiune de slugitori ai bisericii, care-şi dau seamă, că nu pot sta morţi în faţa problemelor timpului şi, ca cultivatori

ai teologiei, îi apasă datoria de a o prelucra și înoì. Cum însă această muncă cere libertate și chiar putința de a greșì, evident, că măsurile enciclicei li se par strivitoare.

Astfel enciclica sdrobește nu numai rădăcina răului, ci pune bețe în roate și muncii creatoare, de care o biserică nu se poate lipsì, și aici e lucrul funest. Oamenii trebuiesc lăsați liberi să lucreze, trebuiesc lăsați să poată greșì, pentrucă de va ieșì de acolo ceva rău, va ieșì fără îndoială, și mult bine. Vor ieșì temeiuri nouă pentru sprijinul bisericii și vor însemna pentru credincioși mulțămire și încredere. Işi vor vedea biserica lor la înălțimea timpului și făcând față tuturor împrejurărilor. Iar cât privește părțile greșite care vor ieșì din toată această muncă, biserica are mijloacele de a-și exprima desaprobarea ei.

N'a fost și până acum așa! Biserica și-a avut congregațiunea indexului, care își exprima desaprobarea asupra tuturor cărților cari nu conveneau ideilor bisericii catolice.

De ce n'ar fi făcut tot așa și de acum înainte? Mijloace de combătut răul existau deja și fără enciclică; enciclica nu aduce ceva nou în această privință, ca chestiune de măsură preventivă, ci diferența e numai în intensitate. Nouă sunt măsurile cari împedecă și leagă de mâni și de picioare activitatea creatoare.

Deci rezultatul final e mai mult o perdere decât un câștig. Enciclica împedecă atâtea forțe ale catolicismului de a produce ceeace pot.

Dacă acuma ne întoarcem la chestiunea de mai sus și ne întrebăm, dacă are dreptate enciclica, găsim că n'are. Pentrucă, ea nu se mărginește numai la apărarea doctrinei creștine și prevenirea extremităților, ci se pune și de-a curmezișul activității de care biserica are nevoie, cum chiar savanți catolici se plâng.

Pentru aceasta e cu totul deplasat și contrar intereselor bisericii zelul acelor capi bisericești, cari, îndată după apariţiunea enciclicei, s'au apucat să întemeieze așezăminte cari să încurce libera activitate intelectuală a celor legați de biserică. Astfel a fost episcopul ungur Prohaska, care a întemeiat o ligă populară pentru combaterea rătăcirilor moderniste osândite de enciclică.[1]

---

[1] *Frankfurter Zeitung*, 28 Ian. 1908, ed. II de dimineață.

Când ştim în ce sens reacţionar se pot întrebuinţa astfel de societăţi şi că i se va închide orice rază din realitatea în care trăim, nu ne mai facem iluziuni asupra unei «ligi populare pentru combaterea modernismului».

Ba e şi neînţeles, să angajezi lumea simplă a combate modernismul, ca şi cum acesta ar fi o fiară care umblă pe toate cărările şi lumea are ideie de dânsul! Modernismul a găsit răsunet în lumea învăţaţilor şi atâta. Tot ei s'au ocupat de enciclică, căci pe lumea profană nici capul n'a durut-o.

'Mi aduc aminte anul trecut, că eram la Heidelberg şi cumpăram *Frankfurter Zeitung*, unde urmăream frământarea din catolicism. Spuneam vânzătoarei de ziare, că-mi trebue nişte numere vechi unde se scrie despre biserica catolică. D-ta n'ai citit, o întrebai eu? Nu, eu cetesc procesul Hau, răspunse, adecă procesul cel cu omorul din Baden-Baden, de care au răsunat ziarele în toată lumea. Şi, la rândul ei, mă întrebă, că ce părere am despre mersul procesului? Eu i-am dat un răspuns în doi peri, fiindcă nu urmăream lucrul cu atenţiune.

Aşa-s oamenii. Omorurile mai degrabă îi interesează decât chestiunile de natură superioară. Deci clădeşte cu ei societate de combatere a modernismului!

Bieţii oameni trebuesc hrăniţi cu ideile despre curăţia împărăţiei lui Dumnezeu şi scutiţi de aceste chestiuni, cari nu li-s necesare.

Sunt însă şi în ierarhia catolică oameni care văd lucrurile tot aşa, şi-s contrari măsurilor enciclicei. Eu am făcut astă primăvară o călătorie în Italia şi m'am abătut din drumul principal spre Roma, pentru a vizita pe un valoros episcop, către care am multă admiraţiune. Am vorbit de multe şi de toate, şi de biserica noastră şi de a lor. Am vorbit şi de enciclică, arătând eu urmările rele pe care va trebuì să le aibă asupra activităţii pe terenul ştiinţei teologice. A căutat să atenueze importanţa măsurilor şi să declare, că nu-s cu totul necesare. Astfel fiind, a spus, că nu le înfiinţează în eparhia P. sf. Sale.

Chiar între protestanţii care stau încă cu tărie pe baza sf. scripturi, se găsesc judecăţi la fel cu ale noastre. Astfel cetim într'o revistă a lor: ... «trebue să spunem, că diferitele măsuri pentru combaterea modernismului nu pot avea aprobarea noastră.

Căci e periculos lucru totdeauna a voì să combaţi spiritul cu forţa. Se cere îndepărtarea profesorilor cam suspecţi dela institutele bisericeşti, respingerea dela hirotonie a candidaţilor de preoţie suspecţi, se interzice studenţilor din institutele de învăţământ bisericesc să asculte cursuri şi la institutele statului. După aceea crearea unei censuri pentru cărţile bisericeşti şi organizarea unei permanente autorităţi însărcinată cu supraveghierea, al cărei scop să fie de a scotocì pretutindenea urmele modernismului, şi a le distruge cu toată energia, în sfârşit greutăţile puse la întrunirea preoţilor în conferenţă, — toate acestea ne impresionează straniu şi cu nici un chip nu pot avea aprobarea noastră».

«Şi chiar în aceeace priveşte faptele pe care le conţine, trebue să desaprobăm enciclica, din cauză că osândeşte şi ameninţă cu cele mai grele pedepse, nu numai critica radicală asupra elementelor cari alcătuesc opera de mântuire, adevărurile fundamentale ale creştinismului, ci orişice critică, chiar şi aceea relativă la desvoltarea bisericii şi ierarhiei catolice. Cu totul altfel stau lucrurile când ne gândim, dacă Papa era sau nu îndreptăţit să iee poziţiune oficială contra modernismului distructor al faptelor bazate pe scriptură şi cari alcătuesc opera de mântuire. Acì trebue să spunem, că capul creştinătăţii romane avea deja oarecare motiv de a-şi manifesta părerea. Dela întemeierea bisericii creştine, cestiunea credinţei are în această comunitate însemnătatea unei chestiuni despre existenţa ei. Câtă vreme în lume au fost şi vor fi creştini, chestiunea cea mai importantă şi sigura hotărâtoare este: Ce credeţi voi despre Christos? Nici pentru Papă nu poate şi nu trebue să fie o chestiune indiferentă, când din propriul său lagăr se ridică glasuri, cari mai mult sau mai puţin se abat dela programul primordial, dela principiile fundamentale depuse în evanghelii. In Francia se află Alfred Loisy un «fiu credincios» al bisericii catolice. După dânsul conştiinţa credincioşilor l-a făcut pe Iisus, Mesia, preexistenţa eternă a rescumpărătorului a fost făurită de apostolul Paul, iar Ioan a aprofundat credinţa creştină prin cugetări de filozofie religioasă. Şi această critică biblică să nu însemne pericul pentru biserica catolică?».

Deci rămâne stabilit, că în ochii noştri şi într'ai altora, nimenea nu contestă dreptul unei căpetenii religioase, cum e Papa,

de a interveni în mijlocul părerilor din ce în ce mai înaintate. Enciclica însă trece peste această necezitate şi închide drumul lucrului şi altora cari ar fi lucrat cu mult folos pentru biserică. Atmosfera de suspiţiune, care încunjură orice noutate şi frica de a nu se găsì cineva, care să ridice peatra asupra ta (lucru de acum înainte atât de uşor), vor lua multora curajul de a se înfăţişa cu ceva dela dânşii. Aşa, că în această privinţă, rolul enciclicei va fi ca al săbiei lui Damocles, dacă cumva alte împrejurări nu vor face ca să nu se mai facă atâta caz de măsurile ei, ceeace mulţi catolici chiar nădăjduesc.

*

Cu acesta acest capitol ar trebuì încheiat. Nu cred că ar fi rău însă să revin cu nişte consideraţiuni nouă pentru a documenta mai bine necezitatea, ca teologii să se poată mişca mai liberi în activitatea lor şi să nu fie prea încătuşaţi, să aibă şi putinţa de a greşì. Pentrucă, unii vor greşì şi biserica nu va primì părerile lor, în timp ce alţii vor nimerì calea dreaptă şi va fi un câştig.

Mai întâi de toate în biserica veche părerile se mişcau liber, iar la timpul potrivit îşi punea pecetea aprobării sale pe ceeace se socotea mai bun. Dacă această libertate n'ar fi fost, sigur că nu se producea nimic.

Din cauza aceasta biserica veche are caracterul unui arsenal, în care continu se lucrează. Studiul ei iţi dă impresiunea, că într'ânsa e vieaţă şi că în sinul ei se află elemente într'una preocupate a produce pe terenul ştiinţei creştine. E interes, mişcare, vieaţă, cu un cuvânt e instituţiune cu vigoare şi care nu trăieşte numai din lucrul altora.

In timp ce o instituţiune pusă numai să macine clişee vechi şi să spue astăzi ceeace au spus alţii ieri şi alaltăieri şi ceeace alţii vor spune mâne şi poimâne, o instituţiune în care pentru activitatea creatoare nu mai rămâne nici un loc, ci cele ce trebuesc au fost produse odată pentru totdeauna, nu mai poate fi o instituţiune de vieaţă, mişcare şi vigoare. Ceeace formează tăria protestantismului, e posibilitatea de a se înoì şi renaşte continu. Nimenea nu stă cu sabia lui Damocles asupra capului său, nimenea nu crede, că ceeace s'a spus într'un timp oarecare al desvoltării bisericii serveşte pentru toate timpurile şi cei tineri

nu mai au nevoie să cugete ca cei vechi, ci numai să transmită. Asta face, că în protestantism se lucrează cu o febrilitate uimitoare, cu un zel neîntrecut, şi, alăturea de lucruri cari nu pot avea întrare la noi, recunoşti totuş, că s'au produs şi multe bune. Intr'ânsul e vieaţă, mişcare şi interes religios pe care trebue să-l admiri şi să cauţi a ţi-l explica.

Aceiaş idee o exprimă un catolic modernist, polemizând cu Cardinalul Mercier, arhiepiscop de Mallines (Belgia), care într'o scrisoare pastorală a Eminenţei Sale, l-a atacat ca tip al modernismului. El zice către Cardinal: «Spuneţi laicului cum face enciclica, că cugetarea sa religioasă nu contribue de loc la împrăştiarea şi mai buna înţelegere a credinţei creştine, că el n'are nici un titlu să se ocupe de cercetarea unei chestiuni care priveşte numai pe episcopat, sau, mai bine, pe Papa; adăugaţi-i, că nu există nici un progres real în cunoştinţa religioasă; că plenitudinea adevărului catolic a fost tipărit în caractere fixe odată pentru totdeauna, acum două mii de ani, şi că se află depusă în arhivele secrete ale Vaticanului; că îndoielile nu trebue deslegate cu sforţarea mentală, ci pur şi simplu numai cu raportarea la numitele arhive; spuneţi-i, dacă voiţi, toate astea, şi atuncia, în numele lui Dumnezeu, pentruce şi-ar mai rupe el capul cu lucruri privitoare la religiune, mai mult decât cu tabla lui Pitagora? De când am învăţat-o, interesul nostru pentru dânsa e mort».[1]

Iată dar, şi de aici necezitatea, ca oamenii să se preocupe de lucrurile religioase, să nu creadă, că totul s'a mărginit numai la ceeace alţii au făcut, ci, conform nevoilor timpului lor, să caute singuri motive nouă pentru documentarea şi fortificarea fundamentelor religioase. Şi la aceasta trebue lăsaţi liberi a se ocupa, iar această libertate şi ocupaţiune dau unei biserici neastâmpărul şi mişcarea care este caracterul vieţii. Acestea sunt condiţiuni ale vitalităţii şi deci şi a forţei ei.

Acestea în biserica veche au fost, şi pentru asta ea îţi oferă o privelişte mai febrilă decât a noastră. Oamenii s'au simţit împinşi să producă şi, pe diferite căi, au lucrat.

Şi tocmai această productivitate, împreunată cu putinţa cercetării în diferite direcţiuni (cercetări cari de multeori se pot

---

[1] Tyrrell: *Medioevalismo*, Roma 1908, pag. 13—14.

asemăna cu bâjbâirile în căutarea unei căi), au condiţionat şi progresul. Din toate cele produse biserica şi-a ales ceva şi şi-a format corpul ei doctrinal.

In această privinţă spune un profesor de teologie catolică: «Pentru aceasta şi fu orientul terenul rodnic pentru păreri contrare, şi printre părinţii greci din timpul mai vechiu, greu poţi găsì unul, care într'un punct sau în altul, să nu fi exprimat vederi deosebite, cari în desvoltarea doctrinală de mai apoi au trebuit lăsate la o parte sau chiar respinse».[1]

Dar chiar în biserica catolică a fost foarte productiv timpul, când părerile au fost libere să se încrucişeze. Această încrucişare formează o bogăţie de activitate sufletească, şi când biserica catolică şi-a pus aprobarea ei pe teologia lui Toma de Aquino, a avut de unde să aleagă, fiindcă se produsese mult. Profesorul Ehrhard observă cu dreptate, că de n'ar fi fost această libertate în prelucrarea învăţăturii, şi opera lui Toma de Aquino ar fi fost împedecată de a apărea.

De atunci au rămas diferite păreri, cari au continuat a exista ca egal îndreptăţite, chiar dupăce una a rămas dominantă. Aceasta de sigur înseamnă o bogăţie a teologiei catolice. Dar condiţiune a acestei bogăţii a fost activitatea liberă.

Teologii catolici, până azi, se ţin unii de teologia lui Toma de Aquino, alţii de a lui Dun Scot, fiind păreri care se pot mărturisì într'un fel sau într'altul, fără prejudiciu pentru învăţătura creştină.

Astfel în chestiunea întrupării, d. ex. scotiştii declară, că Mântuitorul s'ar fi întrupat şi fără ca omul să fi păcătuit, pentrucă scopul ei n'a fost numai mântuirea de păcat, ci şi înălţarea naturii omeneşti. Tomiştii nu neagă posibilitatea acestui fapt, dar declară, «că în planul real şi actual al acestui mister şi în virtutea decretului prezent, Cuvântul nu s'ar fi întrupat, dacă omul n'ar fi căzut». La acestea adaugă un episcop catolic: «Ambele păreri expuse sunt cu desăvârşire libere. Sf. Toma cu modestie mărturiseşte, că şi prima părere poate fi probabilă».[2]

---

[1] Langen: *Johannes von Damascus,* Gotha 1879, pag. 2.

[2] Monsabrè: *Esposizione del Dogma Cattolico,* trad. italiană de Episcopul Bonomelli. Turin 1904, pag. 44 nota.

Iată dar, până azi, răsunete din timpuri când teologia catolică se mişca mai liberă şi producea. Deci nu e rău a fi lăsată şi astăzi liberă a produce.

Şi în vremea de azi există multe elemente care atrag atenţiunea teologului şi-i arată că le poate utiliza pentru scopurile sale. Se înţelege, că trebue să-şi aplice silinţa asupra lor şi să le întrebuinţeze.

Astfel, din uscăciunea materialismului, lumea se trezeşte acum ca după un vis urît şi vine cu o nouă filozofie, a cărei atitudine e mult mai favorabilă religiunii. Acesta e aşa numitul *pragmatism*, reprezentat prin William James în America şi Bergson în Francia. Simburele filozofiei lor e, că adevărul nu se caută numai cu raţiunea, ci şi cu acţiunea, din care cauză se mai cheamă şi filozofie a acţiunii. Ceeace eu experimentez în vieaţa mea ca un element de eficacitate morală, are în sine adevărul. Cum religiunea e de o eficacitate morală prin excelenţă, în laboratorul vieţii mele experimentez adevărul ei.

Deci iată un nou sprijin pentru religiune, în faţa căruia teologii nu pot sta indiferenţi.

Nici n'au stat. Studenţii dela institutul catolic din Paris urmează cursurile lui Bergson la Sorbona, cel puţin le urmau înainte de enciclică. Iar despre William James se puteau cetì articole de o deosebită importanţă în revista clerului tinăr modernist din Roma, *Nova et Vetera.*

Dar, pe când cei din evul mediu au putut folosì liberi filozofia lui Aristotel şi să producă construcţiunea grandioasă, care se numeşte filozofia scolastică, cei de azi nu mai sunt lăsaţi să folosească şi ei filozofia pe care timpul de azi le-o oferă. Şi astfel Monseniorul Baudrillart, directorul institutului catolic din Paris a primit ordin dela Cardinalul Merry dela Val, să nu mai lase studenţii la cursurile lui Bergson.

Se înţelege că în aceste împrejurări biserica perde, pentrucă nu i-se dă posibilitatea de a cunoaşte întorsăturile timpului şi a se înarma potrivit cu el. Filozofia timpului vechiu a servit pentru timpul ei şi nu poate pretinde, că oferă omului toate de câte are nevoe în problemele nouă, pe care i le oferă un timp depărtat cu mult de evul mediu.

Aceasta e greşala enciclicei! ***Arhim. Iuliu Scriban.***

(Va urma).

CUVÂNT LA ZIUA NAŞTERII MANTUITORULUI CHRISTOS.

Christos se naşte, — măriţi-L.
Christos din ceriuri, — întâmpinaţi-L
Christos pe pământ, — înălţaţi-vă.

. . . .

Când pământul, întinsul şi mănosul pământ — viia cea frumoasă a Stăpânului ceresc, de El sădită şi cu toate cele bune şi de lipsă înzestrată şi oamenilor spre lucrare şi spre hrană dată, cu singura îndatorire de a-i da şi Lui, Stăpânului, din roada ei, la vremea sa, — cum ni-se spune în Evangelie, — ajunsese, după o vreme de vre-o patru mii de ani dela zidire, din paşnic şi liniştit, senin şi curat, cum fusese la început, — un hotar de groază şi de durere nealinată, de pradă şi destrăbălare neînfrânată, în carele oamenii înmulţiţi şi împărţiţi cu vremea, în fel şi fel de neamuri, ca fiarele se aruncau unii asupra altora, sfâşiindu-se şi prăpădindu-se, robindu-se şi ucizându-se, fără milă şi durere de ei, şi fără teamă şi frică de stăpânul a cărui cinstire şi fiinţă, cu totul o uitase cei mai mulţi, făcându-şi, în locul Lui, idoli din peatră şi din lemn, cărora se închinau, le vorbeau şi jertfe le aduceau, — iară alţii, cum era neamul cel jidovesc, în mijlocul căruia atâtea semne şi minuni făcuse, şi lege anumită îi dăduse Stăpânul, numai cu buzele şi cu limba îl mai cinstea, dar cu inima, mai departe şi ca ceilalţi era de El, ucizând ei, cei dintâi şi mai cu zor, cu petrii pe slugile Stăpânului viei — pe prorocii — trimişi spre a-i abate dela calea rătăcirii şi a fărădelegii; când se ura om pe om, vecin pe vecin şi rău se silea unul fiecarele a face altuia; când despreţuiau şi despoiau cu lăcomie cei mari şi tari, pe cei mici şi slabi şi urgiseau şi blăstămau cei săraci pe cei bogaţi; când pizma şi răutatea, minciuna şi viclenia, lăcomia şi răpirea domnea asupra pământului întunecat de norul păcatului strămoşesc, carele gros şi negru se închegase atunci, dealungul şi dealatul, dela un cap până la altul al pământului, când secase cu totul mila şi simţirea de bine din inimile omeneşti, şi ajutor şi sprijin nu-şi da nici unul altuia, nici în cea mai mare durere şi strâmtorare, — cum cu Iosif şi Maria s'a văzut în Vifleem, unde în tot orăşelul, nici un suflet bun şi îndurat nu s'a găsit, ca să-i primească şi să-i găzduiască preste noapte, măcar că bine vedea fiecare, cum tremura în frăgezimea tinereţelor ei blânda fecioară, în starea în carea se afla, după un drum aşa lung şi obositor ce-l făcuse dela Nazaret, aşa că au fost siliţi să iasă afară din oraş şi acolo în marginea lui, în nişte surpături, ori peşteră cum se zice, să-şi caute adăpostul, pentru ceasul naşterii; când perise simţirea de om şi mustrarea de cuget din inimile celor mari şi stăpânitori, cari cu împetrire şi cruzime stăpâneau pe ai lor supuşi, dintre cari, la un semn, la o poruncă se ucideau sute şi mii, — cum Irod a făcut cu cele 14 mii de prunci nevinovaţi; — când linguşirea şi viclenia avea trecere, iar cu-

vântul drept şi cinstit, răpunerea capului o aducea — ca Botezătorului Ioan bunăoară, — când în desfrânări şi îmbuibări dobitoceşti trăiau cei bogaţi, iar săracilor, nici fărâmăturile de pe masă nu li se dădeau; când se scoteau şi alungau, afară din sate şi oraşe, cei neputincioşi şi plini de boale, şi nimenea grija nu le-o ducea; când putea sta zeci de ani cel slăbănog alăturea de lacul vindecător, — ca bunăoară cel dela Vitezda, — căci nimenea nu se găsea, ca să-i ajute a întra în apă; când nu se mai ştia de cinste şi curăţenie, şi femeia ca pe o vită, ca pe o marfă o cumpăra bărbatul şi până când îi plăcea o ţinea, iar după aceea în schimb, ori pe bani, o da şi alta îşi cumpăra; când se hulia adevărul şi se lăuda minciuna, iară mişelia şi vânzarea se plătea cu bani, — cum a fost cu Iuda, — când, în sfârşit se lăsau nepedepsiţi tâlharii şi cei buni şi drepţi osânda suferiau............. — atunci, atunci, iubiţilor creştini, în o aşa fel de lume putredă şi stricată, în aşa vreme de jale şi desnădăjduire pentru neamul omenesc s'a născut Mântuitorul Christos pe pământ.

Atunci Stăpânul cel atot bun şi îndurat al viiei, privind de sus, din înălţimea catapitesmii ceriurilor, în jos pe pământul de El zidit şi-a zis: destul, destul să fie acum, cu prada şi traiul destrăbălat, ce se urmează în viia mea iubită!....

Să piară şi să se risipească norul păcatului lui Adam şi lumină să se facă asupra pământului, ca să mă vadă şi să mă cunoască lucrătorii viei, că eu sunt stăpânul lor puternic, a mea e viia, ce le-am dat-o spre lucrare, şi pe mine singur au să mă cinstească, şi mie unuia să se închine şi slugească, iar ei între ei în pace şi în bunăînvoire au să trăiască!..... Să fie aşa!!!......

..... Şi s'a făcut aşa, iubiţi creştini! S'a făcut! Căci cuvântul acela al Părintelui ceresc rostit din înălţimea ceriurilor şi răsunând până jos pe pământ, s'a întrupat în pruncul Iisus, carele apoi crescând mare, precum ştim, l-a spus, l-a grăit oamenilor, ca să-l audă şi înţeleagă, şi înţelegându-l să-l urmeze şi să-l plinească unul fiecarele. Da, aşa a binevoit, bunul şi milostivul Părinte al lumii, şi după puterea Lui nemărginită a şi făcut, neîndurându-se a mai prăpădì lumea prin potop şi ne mai putând răbda stricăciunea şi însălbătăcirea oamenilor, între carii, dacă ar mai fi fost lăsaţi numai câtăva vreme încă aşa, nu s'ar mai fi găsit, în acea mare destrăbălare cum v'am arătat, — poate nici o fecioară curată, carea să nască trupul, în carele să se sălăşluească cuvântul Lui cel sfânt, ori chiar de s'ar mai fi aflat fecioara, nu se mai găseau oamenii, cari să-l asculte şi să-l cuprindă, când şi atunci, — precum ştiţi, — numai doisprezece pescari săraci s'au aflat mai întâi, carii să-l asculte şi să-l urmeze!

. . . .

Iară acum, când le auziţi şi le înţelegeţi astăzi toate acestea, iubiţi creştini, spuneţi-mi, cine poate fi omul, care, după bună dreptate, să nu judece: ce multă şi nemărginită bunătate a Tatălui ceresc a fost pentru omenime, întruparea cuvântului, naşterea fiiului său iubit, pe pământ, —

şi ce mare şi însemnată este şi va fi deapururea ziua, în care, noi ca creştini prăznuim, cu cântări de laudă şi de bucurie, acea Naştere?!

Pentrucă, numai din acea Naştere — bine trebue să o ştie aceasta unul fiecare — a răsărit pentru oameni, tot binele ce este astăzi în lume, punându-ne capăt şi hotar întunecimii de minte şi stricăciunii de inimă, ce v'am arătat că stăpânea omenimea, înainte de venirea lui Christos! Cunoaşterea şi închinarea cucernică a unui şi adevărat Dumnezeu, ca părinte bun şi milostiv, drept şi atotştiutor al nostru al tuturora, mai întâi, — şi traiul pacinic şi îngăduitor din familii, din societăţi, din state şi din toate întocmirile omeneşti, în al doilea rând, — numai şi numai învăţăturii creştine au să-I mulţămească pământenii!

Şi dacă, în rândul gândurilor, ce vă cuprinde mintea, când le auziţi toate acestea, ştiu — şi nu fără de dreaptă pricină — că Vă opriţi cu toţii la întrebarea, că: de ce oare, şi astăzi, după aproape două mii de ani, câţi au trecut dela Naşterea lui Christos, mai sunt încă în lume atâtea şi atâtea răutăţi şi stricăciuni, nedreptăţi şi fărădelegi, cari deaîntregul se asamănă cu celece V'am arătat că erau înainte de venirea lui Christos, lucrul acesta şi trist şi adevărat, nu are să întristeze şi amărască, până la desnădăjduire, pe nici un bun creştin, pentrucă oricâte iscodiri şi uneltiri de răutăţi şi de necredinţă mai fac încă oamenii, vremea aceea tot va venì pe pământ, da hotărît va venì, când toate cele spuse şi învăţate de Mântuitorul, până într'o cirtă şi o iotă — cum El a zis — se vor întâmpla pe deplin, pentrucă ceeace El a grăit, a fost şi este: ***cuvântul Tatălui***, care va sta şi va rămânea şi atunci, când cerul şi pământul vor trece, căci vecinic fiind Tatăl, vecinic şi neschimbat este şi al Lui cuvânt!

Voios şi senin are să fie deci astăzi tot sufletul creştin, când marea şi însemnata zi a Naşterii lui Christos, cu cinste şi evlavie să prăznueşte! Bucure-se şi veselească-se toţi creştinii astăzi, când şi cerul şi pământul saltă şi se luminează, iar îngerii în cor frumos glăsuesc: «Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace şi între oameni bunăînvoire»! Bucure-se astăzi pruncii, căci li-s'a născut apărătorul şi arătătorul, carele a ruşinat şi a coborît de pe tronurile lor pe Irozii tirani, bucure-se maicele, căci azi nu mai au cei cruzi puterea de a le răpì dela sinul lor cald pe pruncii lor iubiţi; bucure-se azi bătrânii, căci s'a născut celce a învăţat pe tineri cinstirea şi sprijinirea lor; bucure-se femeile căci azi a venit în lume Celce cinstea şi preţuirea lor a ridicat-o ca şi pe a bărbaţilor; bucure-se: orbii, schiopii, slăbănogii şi toţi neputincioşii şi lipsiţii, căci astăzi s'a născut Celce inimile omeneşti le-a încălzit şi le-a deschis spre miluirea şi ajutorinţa lor; bucure-se cei bogaţi, cei mari şi cei puternici, bucure-se toţi şi toate astăzi, căci Celce le arată la toţi calea cea dreaptă şi cinstită a vieţuirii pe acest pământ şi drumul cel curat şi adevărat ce duce la cer a venit; bucure-se lumea toată, dela un cap, până la altul al pământului să se bucure, căci izbăvitorul ei din negură şi din păcat, din moarte şi din iad — astăzi s'a născut!!!

Iar acum, când voioşi de ziua sfântă de astăzi, cucernici şi sfioşi Vă apropiaţi cu toţii, iubiţi creştini, spre a săruta chipul frumos al pruncului Iisus, înfăţişat şi aşezat în iesle, cu sufletul duios ziceţi cu toţii aşa:

O, prunc mic şi preaiubit, Iisuse cuvânt ceresc al Tatălui celui de veci, din ieslea rece şi noduroasă, vino şi te aşază în inima noastră caldă şi moale, vino! Leagăn curat şi cinstit a noastră inimă ţi-o dăm, prunc frumos şi sfânt! Ca deapururea cu noi să fi, cu noi să petreci şi de tot ce este rău şi ţie nu-ţi place, tu să ne fereşti!

Da, să ne fereşti, bătând semn cu degetul tău în păreţii inimii noastre, când în cărări necinstite vom pornì, şi din bătaia şi tremurarea inimii să înţelegem, că nu-ţi place ţie în cărarea aceea a înainta, şi să salţi de bucurie încălzindu-ne inima, când ceeace îţi place vom săvârşì! Vom umbla astfel, în toată vieaţa, după voia ta, după plăcerea ta, căci tu ne vei conduce şi ne vei îndrepta, în toţi paşii vieţii noastre! Amin.

I. Teculescu,
protopresb.

PREDICA DESPRE POST,

rostită în Catedrala din Sibiiu la 22 Decemvrie st. n. 1907.

Iubiţilor creştini!

În una din Duminecile trecute, V'am amintit prin câteva cuvinte, despre unul dn momentele cele mai însemnate din vieaţa noastră creştinească, adecă despre *post.* Să ne ocupăm azi mai de aproape cu acest moment atât de valoros în vieaţa creştinească. Să vedem, care este originea lui, ce scop are, şi cum are să fie plinit postul adevărat.

In Sf. Scriptură, aflăm o mulţime de îndrumări şi însemnări referitoare la post. Să ne amintim din Istoria biblică numai unele din acele momente, pe cari toţi le-am învăţat şi le ştim din copilăria noastră. Ştim cu toţii, că deja Moisi a postit 40 de zile înainte de-a primì tablele legii în muntele Sinai. Dumnezeu i-a dat poruncă, ca să se curăţească el şi să poruncească şi poporului ca să se curăţească prin post, prin rugăciuni şi prin spălare, pentru a putea primì în mod demn legea dumnezeiască. Apoi Moisi, ca legiuitor, institue postul ca lege obligătoare pentru poporul său, şi poporul izrailtean păstrează strâns şi plineşte conştienţios această poruncă. Iar când jidovii, în răutatea lor, se abat dela calea bună, părăsind pe Dumnezeu şi închinându-se idolilor, Dumnezeu le trimite bărbaţi aleşi, *proroci,* cari prin faptă şi cuvânt îndeamnă poporul, să se lapede de păcat şi curăţindu-se prin post şi rugăciune, să se întoarcă la credinţa adevărată şi să aducă jertfă adevărată. 'Naintea sărbătorilor mari, pentru a putea ţinea cu deplină cuviinţă sărbătoarea, se prescria curăţire prin post şi rugăciuni premergătoare. Prorocii Ilie, Ioil, Isaia, Daniil şi alţii, înşişi ţin post, şi-l prescriu tuturora cari voiesc să poarte numele de fii credincioşi a lui Izrail. Tot Sf. Scriptură ne arată, că de câteori poporul izra-

iltean, ţinea credinţa adevărată, urma căile şi cărările Domnului, ţinând în sfinţenie postul, şi recunoscându-l ca cel mai bun mijloc de căinţă şi îndreptare. Aşezaţi fiind în ţeara făgăduinţei, au postit, dar şi mai mult au postit fiind în robia babilonică. Când a fost să se reîntoarcă din robie, şi erau deja pe drum spre ţeara lor iubită, au postit la râul Ahava. Au postit, căci le-a venit în minte, că pentru fărădelegile lor i-a pedepsit Domnul cu robie: pentru păcatele şi neascultarea lor, a lăsat Dumnezeu de li-s'a dărîmat templul cel mărit zidit de înţeleptul împărat Solomon, templul vestit în toată lumea, care era mândria fiecărui izrailtean. Pe drum, zic, dânşii postesc, ca să-şi aducă aminte de poruncile sfinte ale lui Dumnezeu şi intrând în pământul făgăduinţei să umble de acum pe căile şi cărările dreptăţii. Sfânta Scriptură ne spune, că în orice timp de grele nevoi, poporul postea şi se ruga lui Dumnezeu cu credinţă, cu stăruinţă şi vrednicie, cerând ajutorul Domnului, şi tot Scriptura ne spune, că Domnul le-a dat ajutor după credinţă şi faptele lor. Mai aveau dânşii o sărbătoare mare, aşa numită «ziuă a împăcării», în carea prin jertfe şi rugăciuni săvârşite de arhiereul cel mare, poporul se împăca cu Dumnezeul său, şi această sărbătoare o ţineau postind ziua întreagă. Preoţii şi credincioşii izrailteni înainte de a se apropia de altar ca să aducă jertfă, se rugau, posteau şi se spălau. Prin aceste ei semnificau, că aveau lipsă de curăţire internă şi externă ca să poată împlinì cu demnitate slujba dumnezeiască. Işi curăţeau trupul, îşi curăţeau sufletul ca să steie curaţi înaintea Domnului.

Dar oare numai Evreii posteau? Numai în cultul şi slujba lor dumnezeiască se află postul? Nu iubiţilor, căci dupăcum ne spun învăţaţii cei vechi — scriitori ca Herodot — postul se afla şi în cultul Egiptenilor, Brahmanilor, a Inzilor şi al altor popoare. La dânşii postul era introdus în vechime şi-l aflăm şi azi. Chiar şi la Turcii din zilele noastre aflăm postul, dânşii postesc în fiecare lună mai multe zile, şi au chiar o lună întreagă carea o petrec în post. Aflăm introdus postul şi la poporul grecesc, care era cel mai cult popor în vechime. Aceştia folosesc postul ca un mijloc de înfrânare şi reţinere dela orice fel de îmbuibare. Se înfrânau în toate, ca să se poată pregătì cu demnitate pentru luptele lor naţionale. Ştiau, că prin cumpăt şi înfrânare îşi pregătesc sufletul şi trupul ca să iese biruitori din luptă, iar biruitorul era lăudat şi admirat de tot neamul său, de tot poporul său.

Lăsând, iubiţilor, la o parte adevărul dovedit prin oamenii de ştiinţă, prin medicii cei mai renumiţi, că postul e foarte folositor, ba e un mijloc deosebit de puternic de a ne păstra sănătatea, şi a ne ferì de o mulţime de boale trupeşti, să vedem, că dacă la atâtea popoare aflăm postul introdus şi ţinut ca un mijloc ales şi perfect pentru a se desăvârşì omul tot mai mult, oare noi să nu ţinem postul? Dacă în trecut, postul s'a socotit ca un mijloc puternic pentru curăţirea externă şi internă, oare noi să nu-l folosim spre acelaş scop? Ba da! In biserica creştină postul e

obligător, e întrodus prin exemplul şi legea Mântuitorului nostru, e poruncit prin legile bisericeşti. Biserica creştină, pe baza învăţăturilor sfinţilor părinţi socoteşte postul de un mijloc foarte bun spre a ne ridica cu mintea şi inima la sfere mai înalte; a ne ridica peste lucrurile mici din lumea asta, a ne ridica din noianul patimilor şi nemerniciilor lumeşti, spre a ne apropia «cu Duhul de Dumnezeu».

I.

Formele curăţirei externe şi interne dela jertfele T. V. au trecut şi la jertfele, adecă mai bine zis, la jertfa cea fără de sânge a T. N. Insuş Mântuitorul nostru Iisus Christos, înainte de a-şi începe activitatea sa mântuitoare, a postit 40 de zile şi 40 de nopţi, a învins ispita Satanei, apoi a început a propoveduì cuvântul vieţii şi fericirei vecinice. Dela învăţăceii săi şi dela ceice credeau în dânsul a cerut *post,* dar post adevărat, *împreunat cu rugăciune şi vieaţă creştinească, împreunat cu faptele dreptăţii şi cu faptele milostivirei;* n'a cerut deci numai înfrânare dela mâncări şi beuturi. Când poporul, carele vecinic îl încunjura, a adus la dânsul pe un bolnav stăpânit de Duh necurat, şi dânsul l-a vindecat de tot răul, dupăce învăţăceii săi nu au putut să-l vindece, la întrebarea învăţăceilor că de ce dânşii nu l-au putut vindeca, Mântuitorul zice: Pentru necredinţa voastră, iar arătând către bolnav zice: «Acest neam rău, — boala grea cauzată de Duhul necurat — nu iasă, fără numai cu post şi rugăciune». (Matei 17, 20, 21). Tot aşa se cere, şi în Sf. Scriptură, post şi rugăciune, dela aceia, cari voiesc să fie părtaşi de rodul cel bun al jertfelor aduse la altar. Se cere rugăciune şi jertfă săvârşită cu «*Duhul şi cu adevărul*», izvorîtă din suflet curat, din inimă smerită şi blândă, dupăcum zice Domnul prin prorocul (Ioil 2, 12 urm.). «Intoarceţi-vă către mine din toată inima voastră în post, în plângere şi în jale. Rupeţi-vă inima voastră şi nu vestmintele voastre, şi întoarceţi-vă către D-zeul vostru, că milostiv şi îndurător este, târziu la mânie şi plin de îndurare». Iată iubiţilor cum aflăm expusă curăţirea externă şi internă în cuvintele Scripturii. Să ne gândim deci la cuvintele *post* şi *rugăciune* şi la cuvinte: *rupeţi inimile voastre şi nu hainele voastre;* să vedem de ce s'a instituit postul în biserica noastră, împreunat fiind cu rugăciune, şi să cercetăm oare mai are valoare şi pentru noi, oamenii înaintaţi ai vremurilor de acum?

Noi avem să postim Mercurea şi Vinerea, pentrucă Mercuri au făcut jidovii sfat să omoare pe Mântuitorul, iar Vineri l-au răstignit. Mai sunt anumite zile de post, ca zile de curăţire şi pregătire, sau ca zile de amintire tristă. Inaintea sărbătorilor mari avem posturi îndelungate chiar şi de câteva săptămâni. Pe mulţi din creştinii de acum îi vom auzì zicând: Azi postul nu mai are valoare, nu mai are înţeles, şi la ce e bun atâta post? Acestora şi noi le putem răspunde: Drept ai! Decât un post aşa cum îl ţii tu, mai bine nici unul, căci post de acesta nu-ţi ajută, ci dimpotrivă strică credinţa ta şi a altora.

Pentru noi iubiţilor, postul adevărat, dacă numai vom judeca bine, şi vom cumpănì cu chibzuială, vom vedea, că e necesar, ba încă foarte necesar, şi de cea mai mare însemnătate. Prin post ar trebuì să ne aducem aminte, că nu pentru vrednicia noastră ne-a mântuit Domnul din păcat, ci din iubirea sa nemărginită faţă de neamul omenesc. Postind să ne aducem aminte, că numai prin o vieaţă deamnă şi aleasă ne facem vrednici de mântuire, câştigându-ne mângăiere şi îndestulire sufletească aici pe pământ, şi fericire dincolo de mormânt.

Dacă noi, iubiţilor creştini, pentru a putea serba în mod plăcut şi frumos o sărbătoare familiară sau o zi de bucurie sau amintire familiară, ne pregătim cu diferite lucruri, spălându-ne şi îmbrăcându-ne în haine alese, ca serbarea din acest cerc restrâns să fie deamnă; apoi nu se cade să ne pregătim tot astfel pentru a putea serba cu demnitate acele zile de amintire, cari au valoare neperitoare pentru întreg neamul omenesc. Nu se cuvine oare, ca aceste zile să fie sărbătorite de noi în mod deosebit de festiv? Să nu avem purtare aleasă şi curăţenie desăvârşită, când amintim întâmplări şi momente din istoria neamului şi a bisericei noastre, din istoria neamului omenesc? Ba da! Iată deci, de ce postim noi la anumite zile, iată de ce postim înaintea sărbătorilor mari. Aceste posturi însă să fie împreunate cu rugăciuni purcese de inimă şi suflet curat şi cu faptele dreptăţii, căci numai atunci pot fi primite posturile noastre, dupăcum spune înţeleptul Solomon: Ruga celor drepţi este plăcerea Domnului, jertfa celor nelegiuiţi este uriciunea lui Iehova. Departe e D-zeu de cei nelegiuiţi, dar ascultă ruga celor drepţi (Proverbe 15).

Postul nu poate să fie numai înfrânare dela mâncări şi beuturi, cum zic unii; nu poate fi numai reţinere dela îmbuibări, împreunată cu rugăciuni multe şi lungi! Nici cei vechi nu posteau aşa. Scriptura ne spune, că cei vechi postind îşi presărau cenuşă pe cap, se îmbrăcau în sac şi şedeau pe pământ. Dacă postul ar fi numai o înfrânare, apoi la ce au fost de lipsă şi aceste semne externe? Pentru aceea au fost necesare semnele acestea, ca să se dovedească, că postul nu e numai o formalitate simplă, ci are şi valoare internă, trebuind să fie împreunat cu meditare serioasă şi adâncă, cu înfrânare dela toate patimile şi plăcerile rele. Noi prin întreagă vieaţa noastră avem să dovedim că postim, mărturisind prin vieaţa noastră, că suntem creştini adevăraţi dupăcum zice apostolul: «In toate arătându-ne slujitori a lui D-zeu... *în posturi*, prin curăţenie, prin cunoştinţă, prin îndelungă răbdare, prin bunătate, prin spirit sfânt, prin iubire nefăţărită, prin cuvântul adevărului». (2 Corint. 64 sg).

Acum cine din noi iubiţilor are îndrăzneala să zică: eu aşa postesc, eu aşa fac, şi eu aşa trăiesc cum cere apostolul? Din parte-mi aşa cred, că foarte puţini sunt aceia cari vor îndrăznì să răspundă şi numai în parte, de nu cumva cu toţii vom tăcea, neîndrăznind să mărturisim vieaţa noastră! Şi oare de ce nu se află aşa creştini buni şi adevăraţi între noi? Oare suntem noi în aşa o stare acum, ca să avem tihneală desăvârşită şi îndestulire

deplină aşa cum suntem? Oare starea noastră e aşa de bună, şi noi aşa de desăvârşiţi, încât nu mai avem lipsă de îndreptare, nu mai avem lipsă de nici un mijloc curăţitor? Dacă e aşa, pentruce atunci noi vedem o sbuciumare nesfârşită în tot locul unde priveşte ochiul nostru? Pentruce însuş sufletul nostru să sbuciumă continu? In toată fapta noastră, în tot scrisul nostru, ba la tot pasul ce-l facem în lume, simţim sbuciumul şi neliniştea sufletului nostru! Sbuciumul şi lupta aceasta vin de acolo, pentrucă noi oamenii avem fel de fel de gânduri lumeşti, fel de fel de ocupaţiuni vremelnice, pe cari le credem nemărginit de grele şi însemnate, numai cu ele ne ocupăm, dar la îndreptarea noastră sufletească nu ne cugetăm. Pentru toate avem timp, numai pentru sufletul nostru, pentru vieaţa noastră sufletească nu, toată cultura externă voim să ne-o câştigăm, numai cultura inimei nu.

Ni-e prea greu să ne impunem o vieaţă deamnă de numele «creştini», ni-e prea greu să ne luptăm înpotriva patimilor şi scăderilor noastre proprii. Nu voim să biruim patimile eului nostru. Toţi oamenii poartă lupta cu valurile lumei, dar aproape toţi oamenii se feresc a se lupta cu eul lor propriu, ca curăţindu-se pe sine sufleteşte, să-şi poarte pasul numai pe cărările dreptăţii, a cinstei şi a demnităţii. Fiecare îşi cugetă în sine, ba pe foarte mulţi îi auzim zilnic grăind: De ce să nu mă petrec azi, mâne nu ştiu ce va fi; azi pot să mă distrag şi să mă desfătez, la mâne ce să mai gândesc. La îndreptarea lor, Doamne, puţini se gândesc. Au pornit-o pe o cale, merg fără a cugeta, orbeşte înainte. Nu se cugetă la faptele lor de fel, pe când cu toţii ştim, că primul pas spre bine e meditarea şi cugetarea asupra valorii faptelor noastre. Judecându-ne pe noi înşine facem primul pas spre calea bună, şi înaintând ajungem la învingerea deplină a patimilor şi scăderilor proprii. Vremea postului e cea mai bună pentru a ne trage seamă cu noi înşine. Cugetarea serioasă asupra faptelor dă omului putere a se înfrâna pe sine până întru atâta, încât vieaţa sufletească întărindu-se, ajunge să învingă, să prepondereze, să biruie şi să omoare faptele şi poftele neiertate ale trupului. Progresul şi înaintarea în bine va fi tot mai mare, şi omul se va face vrednic de cinstea oamenilor şi de darurile Domnului, va avea cinste statornică şi daruri vecinice.

Fiecare din noi, iubiţilor, dacă voieşte să fie creştin adevărat, trebue să lupte împotriva patimilor sale. Aceasta cum o vom face? Prin post! Postul ne învaţă cum să ne înfrânăm, dela început să ne oprim dela orice rău şi nedreptate; să ne denegăm nouă înşine tot aceea spre ce înclină natura noastră rea, împotriva legilor d-zeeşti şi omeneşti, impuse nouă spre ascultare. Să desvoltăm muncă cinstită şi conştienţioasă, dovedind iubire pentru chemarea carea ne-am ales-o, împlinind slujba noastră cu cinste, curăţenie şi demnitate. Să trăim o vieaţă duhovnicească însuşindu-ne roadele Duhului, cari sunt: «dragostea, bucuria, pacea, îndelungă răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credinţa, blândeţa şi înfrânarea poftelor». (Gal. 5, 22.) Aceste ne aduc liniştea sufletească aici pe pământ şi

fericirea vecinică în vieaţa de dincolo, ele ne dau putere a trăî o vieaţă duhovnicească.

II.

Vorbim aici de vieaţă duhovnicească. Iubiţilor creştini! Aceasta e adevărata vieaţă creştinească deamnă, dar ea e aşa departe de noi, şi noi suntem aproape cu totul lipsiţi de dânsa! Vieaţa duhovnicească ne învaţă calea dreptăţii dumnezeieşti, şi a fericirii vremelnice şi vecinice. O astfel de vieaţă cere chiar şi sufletul nostru! Să ne cugetăm numai la noi înşine şi va trebuì să mărturisim, «că sufletul nostru nu se îndestuleşte în mijlocul aparenţelor plăcute ale lumii, nu se îndestuleşte cu icoanele zimbitoare ale amăgirii, ci lui îi trebue, el caută şi se luptă după ceva mai înalt, ceva mai vecinic, ceva ce nu poate găsì între oameni, şi nu poate primì dela oameni. Se luptă spre *desăvârşire*».[1] De această desăvârşire ne putem apropia dacă voim, căci avem minte şi pricepere spre a afla calea şi mijloacele adevărate. Să începem postind, adecă curăţindu-ne, examenându-ne şi îndreptându-ne pe noi înşine, în cele trupeşti şi sufleteşti. Ceeace vedem că e greşit şi nu ne convine la alţii, să vedem de nu se află şi în noi, şi de este să depărtăm dintru început dela noi terenul, căutând pururea şi pretutindenea a devenì din ce în ce tot mai buni şi mai aleşi, ca să putem devenì fii ai lui D-zeu. Aceasta o putem face încet şi sigur, pas de pas înaintând, şi însuşindu-ne tot lucrul bun şi nobil, dupăcum ne spune apostolul: Invăţându-ne, ca lăsându-ne de nepietate şi de faptele cele lumeşti, să trăim deştepţi cu dreptate şi cu pietate în lumea de acum. (Tit. 2, 12). Iată iubiţilor cum avem să înţelegem postul!

Să postim, adecă să vieţuim aşa, ca tot ce e vrednic de dojană şi de condamnare să depărtăm dela noi, şi să nu plinim nici chiar ceeace are şi numai umbra păcatului în sine sau asupra sa. Cum privim noi pe alţii şi îi judecăm, tocmai aşa se uită şi dânşii la noi, deci să ne amintim cuvintete apostolului: «In toate dându-vă pe voi exemplu de fapte bune, arătând în învăţătură nestricare, seriozitate, sinceritate, cuvânt sănătos şi neprihănit, ca adversarul să se ruşineze, neavând nimic a vorbì rău de voi». (Tit. 2, 7—8).

Noi iubiţilor toţi suntem fraţi în Domnul, deci să nu ne lăsăm stăpâniţi de ură, de pismă, invidie şi dorul răsbunării. Ce valorează postul având în noi însuşirile aceste rele. Bunaînţelegerea să ne stăpânească mai ales pe noi românii, cari avem destule greutăţi în traiul nostru. Cu durere trebue să mărturisim, că păcatul urei, a pismei şi a invidiei stăpâneşte azi lumea întreagă. Mai deprimător este, că în lumea aceasta, răii zilelor trecătoare calcă în picioare legile şi rânduielile dumnezeieşti şi omeneşti date spre binele oamenilor, iar ceeace se ţine de datorinţele lor nu plinesc. Să fim deci noi iubiţilor creştini plini de pietate şi de credinţă adevărată, râvnitori în tot lucrul bun şi cinstit, înfrânaţi la pofte şi puter-

[1] N. Iorga.

nici în virtute; să progresăm şi înaintăm în disciplină şi bună rânduială. Propusul nostru vecinic să fie bun, lucrarea noastră dreaptă, hotărîrea noastră să ţintească numai spre ce e sfânt şi nobil, ferindu-ne de tot ce ne strică nouă şi deaproapelui nostru. Să luăm pildă dela strămoşii noştri, cari ne-au lăsat moştenire scumpă legea sfântă! Oare şi dânşii au fost ca şi noi? De ce atunci, în ochii moşnegilor gârboviţi de greutatea zilelor lucesc lacrămi, când vorbesc de vechea cinste românească. De aceea iubiţilor, pentrucă dânşii au încărunţit în cinste şi vrednicie, iar urmaşii lor, au luat prea mult din cele rele şi din necredinţa străinilor. De aceea îi auzim pe dânşii suspinând şi zicând: Unde este românul iubitor de lege şi credinţă, unde e românul postitor şi iubitor de cinstea veche creştinească.

Precum fiecare popor, aşa şi poporul nostru, are chemarea şi datorinţa de a se ridica la aceeaş stare culturală unde sunt celelalte popoare mai culte. Asta e totodată o trebuinţă inherentă vieţii unui popor. Să cunoaştem şi noi pe deplin această trebuinţă şi datorinţă a noastră, căci până a nu o cunoaşte vom fi şi noi ca alţii, vom purta mai departe lupta între singuratici, pentru interese de clase şi straturi sociale, şi nu vom înainta. In loc de a lupta pentru un ideal înalt, al progresului şi al culturii, noi luptăm pentru a câştiga ocazional putere trecătoare pentru scurt timp. Să ne scuturăm de acest jug greu, care împedecă desvoltarea oricărui popor. Intorcându-ne cu gândul şi cu mintea în sufletul nostru, să plinim fiecare conştienţios şi cu vrednicie chemarea noastră. Putem fi liniştiţi, că fiecare din noi are destul motiv să roşască pentru păcatele sale, dacă ş'ar lua ca oglindă a faptelor sale vieaţa Domnului nostru Iisus Christos. Din vieaţa lui luând pildă, putem afla şi noi acea tărie sufletească, ca să trăim o vieaţă demnă creştinească. De vom lăsa să pătrundă în inimile noastre razele luminei eterne a celui răstignit pe cruce, vom afla şi vom cunoaşte în destul adevărul, credinţa şi dreptatea ca să le urmăm şi le învăţăm spre binele şi fericirea noastră a tuturora.

III.

Binele şi fericirea noastră deja aici pe pământ le putem ajunge, dacă ne mai nobilităm sentimentele noastre prin faptele dreptăţii, ale îndurării şi milosteniei, făcând fapte bune şi milostenie din inimă şi suflet curat, fără orice gând rezervat. Faptele milosteniei sunt bine primite înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor, şi se cer dela orice creştin adevărat. Tovie zice: Din celece ai tu fă milostenie, şi să nu pismuiască ochiul tău când faci milostenie... căci bun dar este milostenia tuturor celorce o fac pe ea, înaintea celui preaînalt. (Tovie 4, 7 19).

Noi nu avem să căutăm totdeauna ce fac alţii, ci să căutăm numai de noi înşine, trăind după poruncile Domnului, având sentiment şi inimă nobilă, săvârşind fapte de binefacere, dupăcum zice scriptura: «Nu oprì binefacerea celuiace se cuvine, de stă în puterea mânilor tale de a o face».

Prin aceste să ne dovedim de postitori adevăraţi, căutând a fi desăvârşiţi, «a face bine să nu ne lenevim, că la vremea sa vom secera neostenind». (Gal. 6).

Să plinim faptele dreptăţii! Cine iubeşte numai acele legi, cari întăresc legăturile şi întăriturile ordinei adevărate, acela nicicând nu va simţi pe inima sa apăsând greutăţile unei conştiinţi tulburate, ci va trăi în pace şi va înainta. Fiecare din noi e îndatorat a face astfel, căutând să se cunoască pe sine în toată vrednicia şi demnitatea sa, fără a deveni încrezut sau îngâmfat, ori umilit şi linguşitor.

Când omul ajunge a se cunoaşte pe sine, atunci abia începe a iubì într'adevăr pe Dumnezeu, şi începe a fi îndestulat cu lumea aceasta. De nimic pământesc nu se va lega prea tare şi cu patimă, şi nici o lovitură a sorţii, fie cât de grea, nu-l va putea înfrânge sau deprima, nici nu-l va duce la desnădejde. «Mânile lui vor lucra faptele bune, picioarele lui vor umbla pe cărările dreptăţii, şi gura lui va grăì adevărul Domnului. Plin de credinţă adevărată, se va încrede în Dumnezeu, punându-şi nădejdea în Domnul cel atot bun, pentru care nimica nu moare, nimic nu piere, căruia toate îi trăesc şi toate sunt gata a slujì la un semn al lui.

Omul e şi dator să asculte şi să plinească legile şi poruncile Domnului; dacă le plineşte poate nădăjduì răsplată, şi va fi socotit ca drept înaintea lui D-zeu, care nu părăseşte pe cei drepţi, dupăcum zice Psalmistul: Mai tinăr am fost şi am îmbătrânit şi n'am văzut pe dreptul părăsit, nici sămânţa lui cerşind pâne, iar în proverbe scrie: Celce-şi întoarce urechea sa, ca să nu audă legea, chiar şi rugăciunea lui uriciune este (Prov. 28 g.)

Toată clipa folosindu-o spre îndreptarea noastră, atunci postim în adevăr. Să nu uităm, că oricare clipă perdută cu lucruri zadarnice, nu se mai întoarce, şi că fără zel, fără diligenţă şi abnegaţiune nu putem ajunge la nici o virtute. Când încetă zelul adevărat, începe decăderea şi omul pierde bucuria adevărată şi bunăstarea sa. Celce lucrează cu zel continu în dreptate şi facere de bine, află mare şi multă linişte sufletească. Unui astfel de om orice muncă îi va fi uşoară, căci graţia dumnezeiască şi iubirea virtuţii îi uşurează orice sarcină; iar noi totodată ştim, că omul conştienţios şi diligent numai spre bine e aplicat.

Iarăş trebue să mărturisim, iubiţilor creştini, că astfel de oameni azi sunt rari. Vieaţa adevărată creştinească azi e mai rară; unde şi există unirea, acolo nu trăeşte, nu înfloreşte, ci mai mult samănă cu o licărire slabă a unei lumini ce se stânge. Şi oare de unde vine aceasta? De acolo, iubiţilor, că oamenii nu voiesc să-şi pună frâu plăcerilor şi desfătărilor lor, căci a face opoziţie patimilor şi plăcerilor proprii e o muncă grea, am putea zice că e mai obositoare ca orice muncă trupească. Ca şi *creştini* adevăraţi trebue să ne ferim noi de ispită, ferind şi pe alţii, ştiind, că cine nu încurajază scăderi mici, ajunge la păcate mari; cine nu înfrânge plăceri şi patimi mici trecătoare, va deplânge urmările grele ale păcatelor mari.

In zilele noastre pare că s'au deslănţuit toate patimile rele ca să stăpânească pe oameni, pare că s'a plinit zisa psalmistului: «toţi s'au abătut, împreună netrebnici s'au făcut». Cel bun şi blând e hulit şi defăimat, numele Domnului hulit şi batjocorit, dupăcum zice scriptura: «Defaimele celorce te defaimă au căzut peste mine. Şi de am plâns cu post umilind sufletul meu, chiar şi aceasta îmi fu de defaimă». (Psalm 69, 11).

Cugetându-ne iubiţilor mei, la toate cele amintite până acum, să îndreptăm unul pe altul cu duhul blândeţei, ca să postim post adevărat şi bine plăcut lui D-zeu. Recunoscând că avem diferite scăderi şi păcate, dacă cu dreptul suntem dojeniţi să nu ne mâhnim, ci să ne îndreptăm, cu nădejdea în Dumnezeu, ştiind, că nu este om carele să fie viu şi să nu greşască, şi că dojana dreaptă e medicină amară, dar aduce îndreptare sufletului. Să nu ne mândrim cu pietatea externă, ci numai cu coloritul religios extern al purtării noastre, nădăjduind oarecum, că şi Dumnezeu ne va judeca ca şi lumea, după cele externe ale noastre.

Ducând o vieaţă adevărată, duhovnicească, să postim cu inimă înfrântă şi smerită, cu suflet curat. Zilnic să ne aducem aminte de celce a făcut cerul şi pământul; dimineaţa cerând ajutorul şi graţia lui pentru greul zilei, iar sara dând seamă de am plinit o zi în muncă vrednică de creştin român. Numai trăind o vieaţă, după chipul sfinţilor părinţi, fără de patimi şi păcate, *postim* într'adevăr şi numai aşa ne va răsplăti preabunul Dumnezeu cu dreptate în ziua de apoi. Amin. Prof. ***Crăciunescu.***

PREDICĂ LA NAŞTEREA DOMNULUI.

„Iată bucurie mare vestesc vouă, care va fi la tot poporul. Că astăzi vi s'a născut Mântuitor, care este Christos Domnul, în cetatea lui David".
Luca c. 2 v. 10—12.

Iubiţilor credincioşi!

La răsărit e îndreptată astăzi privirea creştinului; la răsărit se înalţă ochii sufletului nostru; cătră răsărit oftează inimile noastre în această măreaţă şi binecuvântată ziuă, pentrucă de acolo ne-a venit vestea despre sosirea Mesiei, a naşterii Mântuitorului nostru Iisus Christos. Privirea noastră cu sete caută steaua cea miraculoasă, carea calea a îndreptat magilor să afle pe Impăratul iudeilor, pe pruncul Iisus.

Nici o sărbătoare, iubiţilor credincioşi, nu e aşteptată cu atâta dor, ca şi aceasta sfântă zi; în palatele cele mai pompoase, ca şi în colibele cele din urmă se aprind lumini, se încălzesc inimile, se măresc speranţele în legătură cu ziua naşterii Mântuitorului, carea mângăiere aduce bogatului şi săracului deopotrivă.

Voi părinţi, dulci cuvinte grăind, mângăiaţi inimile copiilor voştri cu sosirea naşterii Domnului. In ajunul acestei zile şi voi vă siliţi a face cât

de multă bucurie micilor voştri copilaşi; fericiţi sunteţi voi, şi mai fericiţi copiii cu obrajii aprinşi de bucuria pentru sosirea zilei aşteptate cu atâta dor şi sete.

Spuneţi, iubiţilor credincioşi, ce a mişcat inimile voastre în această zi aleasă? Oare nu bunătatea şi îndurarea nemărginită a Dumnezeului părinţilor noştri, care mântuire a dat neamului omenesc prin trimiterea Fiiului său unul născut, a dulcelui Iisus, ca să ne scoată din robia păcatului, să ne împace iarăş pe noi cu părintele cel atotputernic, dela sânul căruia tot mai mult ne-am depărtat prin păcatele noastre?

Acesta este îndemnul bucuriei în sinul familiei, acesta este îndemnul bucuriei curate a familiei celei mari a creştinilor, din care milioane şi milioane de suflete înalţă imnuri de laudă, în aceasta sfântă zi, pentru nemărginita bunătate şi îndurare ce s'a revărsat asupra noastră. O, ce mijloc de mântuire pentru omul care sclav s'a făcut păcatului şi căile Domnului le-a părăsit!

Intr'adevăr, mare însemnătate are aceasta zi. Colindele copiilor, darurile aduse, apropierea inimilor, lacrimile ochilor, alinarea durerilor, odihna sufletească, toate ne spun, că binecuvântată este aceasta ziuă, carea ne-a dat pe Mântuitorul lumii, pe apostolul cel mai credincios al iubirii, binecuvântată este ziua, în care dulcele Iisus, rescumpărătorul omenimei s'a arătat.

Tocmai pentrucă este atât de însemnată ziua, mă simt dator, iubiţilor credincioşi, ca în cuvântarea mea de astăzi să vă arăt timpul, chipul cum şi cauza pentruce ni-s'a arătat Mântuitorul Christos?

*
* *

Timpul ni-l spune sfânta evangelie: «*In zilele acelea a ieşit poruncă dela Cesarul August, să se înscrie toată lumea*».

Nu mult spun aceste cuvinte, dar cine cunoaşte istoria, acela va şti însemnătatea lor. Legioanele puternicului Caesar au cucerit lumea jumătate şi sub împăratul Octavian, numit August, îşi ajunge stăpânirea romană starea cea mai înfloritoare, ţări străine şi împăraţi puternici la Roma merg, ca milă să cerşească. Averea lumii acolo se adună, iar poporul, îmbătat de atâta fericire, perde cumpătul şi petrece în cele mai mari păcate. Filozofia, ştiinţa, e în contrazicere cu sine, una nu recunoaşte pe Dumnezeu, alta propovedueşte învăţături seci, cari n'au putut mulţămi inimile. Şi vieaţa, virtuţile şi moravurile cum erau? Oraşele splendide de pompă, dar întunecoase de păcate. Inimi mai simţitoare n'au putut suporta atâta ticăloşie, ci se retrăgeau în singurătate, departe de societate şi departe de păcate. Stricată şi otrăvită a fost lumea de păcate, totul orbeca în întunecimea cea mai mare. Starea aceasta se asemâna cu o secetă mare, când în lipsa apei răcoritoare, ramurile verzi ale arborilor şi iarba câmpului se uscă, izvoarele seacă şi totul aşteaptă ploaia răcoritoare, ce vieaţă nouă aduce plantelor şi alinare naturei întregi. Oamenii ştiau şi ei, că trebue să vină o schimbare, să vină o alinare a sufletelor,

numai aceea nu ştiau când are să vină. Timpul s'a împlinit şi acolo la răsărit, departe în Iudea s'a arătat alinarea, cum o scrie profetul: «... *şi tu Vifleeme, în pământul Iudeii, nici de cum nu eşti mai mic între domnii lui Iuda, că din tine va ieşi conducător, care va paşte pe poporul meu Izrail.*» Acolo s'a arătat Impăratul, carele nu numai poporului Izrail, ci tuturor popoarelor din lume li-a fost cel mai credincios conducător. Acolo s'a arătat Mântuitorul, carele prin învăţăturile sale dumnezeeşti lume nouă a creat, şi a venit atunci, când Ceriului i-a plăcut şi a aflat de bine, iar pământul mai tare a însătoşat după el. A venit atunci, când ranele omenimei erau mai mari, a venit mângăierea atunci, când cea mai mare desperare cuprinsese inimile oamenilor.

*
* *

Cum a venit Mântuitorul? Sfânta evangelie ni-o descrie, că a venit umilit şi smerit. Pentru împlinirea poruncii împărăteşti s'a dus Iosif din Galilea, din cetatea Nazaret, cu Maria logodnica sa, la Iudea, în cetatea lui David, care se chiamă Vifleem. Şi ce s'a întâmplat aici? Nu numai ei, ci lume multă s'a adunat aici din toate părţile acele, ca să se înscrie şi au cuprins de mai nainte toate locurile, încât Iosif şi Maria n'au căpătat loc în oraş, ci siliţi au fost a se retrage într'un grajd la marginea oraşului. Mariei, umbrită de Duhul sfânt, i-s'a împlinit vremea şi a născut pe fiiul său cel întâi născut şi l-a culcat în iesle.

Iată, iubiţilor credincioşi, starea umilitoare în care se naşte Mântuitorul lumii, iată greutăţile ce le întimpină în clipele cele dintâi ale vieţii, ca mai târziu gonit să fie de omenimea ticăloasă, de împăraţi tari; răscumpărătorul neamului omenesc n'are leagăn unde să-şi plece capul, ci culcat este în ieslea dobitoacelor. Cu clipele cele dintâi se încep greutăţile vieţii lui.

Nu vă întristaţi însă, iubiţilor ascultători, pentru această stare umilitoare în care vedeţi pe Mântuitorul. Nu judecaţi după începutul, ci căutaţi sfârşitul lucrului. Cu cât a fost începutul mai mic şi mai simplu, şi cu cât sfârşitul mai splendid, cu atât mai tare poţi admira măreția lui. Să privim în jurul nostru. Mică a fost sământa şi cu anii mare a crescut arborele; abia auzi vântul şi nu peste mult vifor puternic cutremură pământul.

Când seara îşi întinde vălul peste pământ, lumini mititele răsar pe boltitură şi — iată nu peste mult, miliarde de stele umplu cerul dela apus până la răsărit, iar cu razele dimineţii soarele la marginea pământului se iveşte, şi la amiazi el răspândeşte lumină peste întreg pământul. In iesle s'a născut Iisus, dar iată-l înălţat la dreapta Tatălui ceresc, părtaş de mărirea cea mai înaltă. La cel dintâi Crăciun numai păstorii erau în jurul lui, numai ei şi magii dela răsărit s'au închinat lui, iar în sărbătoarea de astăzi milioane şi milioane de popoare îşi pleacă genunchii înaintea măririi lui. Starea cea umilitoare deci în care s'a născut Mântuitorul, nici decât nu micşorează, din contră tot mai mult trebue să întărească credinţa noastră despre venirea Mesiei.

*
* *

Să ne mai întrebăm, iubiţilor ascultători, pentruce a venit Mântuitorul? Şi la aceasta ne răspunde sf. evangelie: «*Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu, pe pământ pace, între oameni bunăvoire*». Poate fi chemare mai măreaţă şi mai înaltă, decât dorinţa, ca să ne împreuneze cu Dumnezeu, pe fiii lumii cu Tatăl ceresc, pe noi înşi-ne într'o legătură de iubire, plină de amoarea deaproapelui.

«*Să iubeşti pre Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău şi din toată voia ta*», aceasta e cea dintâi şi mai mare poruncă, a doua asemenea acesteia: «*să iubeşti pe deaproapele tău ca pe tine însuţi*». Acesta este sâmburele învăţăturilor sale, această iubire a voit să o sădească în inimile oamenilor, ca planta dumnezeiască a credinţei rădăcini să prindă şi să sfinţească toată credinţa noastră. Ca prin această credinţă, prin această iubire să piară toată pisma din inimile noastre, şi locul ei să'l cuprindă iubirea deaproapelui. A venit în lume ca să omoare păcatul, şi în locul lui să stăpânească virtuţile curate. A venit să ne arate calea perfecţiunii, a venit să înveţe spre desăvârşire pe fiecare, a venit ca cu legătura iubirii să adune într'o familie toată omenimea şi aşa să-i pună temeiu fericirii! O, sfinte propovăduitorule al adevărurilor celor mai sfinte, mai mari şi mai binecuvântate, este oare cu putinţă, ca să nu ne închinăm Ţie cu umilinţă în această sfântă zi?!

Plecaţi-vă inimile, iubiţilor credincioşi, că cu îngerul iată bucurie mare vestesc vouă, care va fi la tot poporul. Că astăzi vi-s'a născut Mântuitor, care este Christos Domnul în cetatea lui David. Plecaţi-vă inimile şi cugetele voastre pentru primirea învăţăturilor dumnezeieşti, de cari călăuziţi în vieaţă şi în faptele voastre, nu ve-ţi cădea în cursele păcatului.

Căutaţi, ca în această sfântă zi şi în celece vor urma vieaţa voastră să o îndreptaţi după aceste mari porunci ale Mântuitorului, nu necinstiţi sărbătorile şi duminecile cu cuvinte deşarte şi cu certe între voi, ci mai vârtos îndemnaţi-vă toţi la iubire frăţească, pentru dragostea cătră Christosul nostru.

* * *

O, dulce Iisuse, împreună cu magii dela răsărit, împreună cu păstorii plecăm genunchii noştri înaintea naşterii Tale, glasul nostru se împreună cu al lor, inimile noastre se înalţă, cugetele noastre la Tine sboară şi în cor cu îngerii Te lăudăm: «Mărire între cei de sus lui Dumnezeu şi pe pământ pace, între oameni bunăvoire. Amin.

Iancu Ştefănuţ,
preot.

Minciuna. Succesele minciunii, oricât ar fi de mari, oricât de multe şi ademenitoare, sunt amăgitoare: O singură suflare din trimbiţa adevărului, poate spulbera succesele minciunii în toate direcţiunile vânturilor; iar, obrazul minciunii rămâne acoperit cu vălul străveziu, ţăsut din firele roşii ale «*ruşinei*». *Duhovnicul.*

MIŞCAREA LITERARĂ.

I. CĂRŢI.

Cuvântări ocazionale şi funebrale, de preotul *S. Voniga*, Orăştie. Tip. nouă, 1909, 248 pag. 4 cor.

Părintele Voniga este, în şirul preoţilor noştri, o figură, pe care, fără îndoială, trebue s'o remarcăm. La aceasta ne îndreptăţeşte, cel puţin, zelul şi bunăvoinţa ce a desvoltat-o Sf. Sa întru promovarea şi îmbogăţirea literaturii noastre bisericeşti. După cât suntem informaţi, în mai puţin de 10 ani de activitate pastorală, acest preot a desfăşurat *o prodigioasă muncă pe terenul literar*, scriind aproape în fiecare an o broşură de cuprins teologic. Nu putem apreţia aici valoarea ştienţifică a tuturor acestor opere, în parte; dacă şi n'ar putea suporta toate o critică obiectivă şi riguroasă, ele rămân totuş o mărturie neştearsă despre *dragostea şi zelul*, cu care un preot de rând caută să devină folositor bisericii şi turmei ce i-s'a încredinţat spre păstorire şi luminare. Iar la *preoţi* dorul de muncă şi zelul apostolesc sunt, de sigur, cele dintâi calităţi, cari îl fac vrednic de chemarea, ce-a îmbrăcat.

Sub titlul de mai sus, părintele Voniga şi-a cuprins în broşură o seamă din cuvântările ocazionale, pe cari le-a rostit turmei sale cuvântătoare, la diferite prilejuri din vieaţa noastră bisericească. Se dau cuvântări la instalări, la botezuri, cununii, sfinţiri şi inaugurări, la înmormântări pentru oameni şi femei de toate vârstele, şi la alte ocaziuni, pe cari un preot harnic şi conştienţios le poate exploata pentru zidirea sufletească a credincioşilor săi. Deşi scurte şi nepretenţioase, aceste cuvântări conţin bune poveţe şi îndemnuri pastorale, cari sunt spuse din inimă şi, ajutate de avântul retoric, care nu le lipseşte, sunt potrivite a pătrunde iarăş la inima ascultătorilor. Şi chiar dacă nu ar găsì cineva în aceste cuvântări lucruri nouă, şi chiar dacă unele pasagii nu ar fi destul de clare şi potrivite pentru înţelegerea poporului necărturar, ele pot slujì totuş oricărui preot ca prilej pentru primenirea ideilor proprii, ca izvor de orientare şi ca îndemn de a rostì şi dânsul asemenea cuvinte de învăţătură. Şi considerând mai ales puţina osteneală, ce se cheltueşte la noi pe terenul omiletic, cum şi starea sărăcăcioasă a literaturii noastre retorice, care — afară de cuvântările lui Petru Maior, Samuil Micul şi Zaharia Boiu — abia dacă mai numără vre-o colecţie de valoare, trebue să sulevăm cu recunoştinţă această nouă contribuţiune a autorului la sporirea productelor noastre de predică pastorală. Intrucât însă recunoştinţa şi apreţiarea noastră, cari cunoaştem şi cinstim ostenelele pe câmpul literelor, va fi o suficientă recomandare şi mângăiere pentru păr. Voniga, nu ştim. Ca o notă caracteristică a stărilor din biserica noastră, lăsăm să urmeze însă câteva pasagii din scrisoarea, ce ne-a trimis Sf. Sa, împreună cu broşura, de care ne ocupăm, la redacţie:

— «De 9 ani lucrez pentru înmulţirea literaturii noastre bisericeşti-româneşti. Am jertfit timp, ostenele şi o avere întreagă de bani Dar dela nici unul din Arhierei sau superiori n'am primit nici măcar un cuvânt de îmbărbătare sau recunoştinţă. De 9 ani tânjesc într'un sat prost, într'o parohie de clasa III-a şi nu mă pot emancipa, pentrucă nu mă sprijineşte nime. Aşa se răsplăteşte la noi munca şi atâta seamă se ţine la noi de faptul, că faci ceva, că trândăveşti».

Nu tragem la îndoială adevărul cuvintelor păr. Voniga. Ţinem totuş să-i slugim cu'n sfat: nu în recunoştinţa mai marilor, ci 'n conştiinţa datorinţei împlinite şi 'n roadele ostenelelor prestate să caute *adevărata răsplată a străduinţelor sale.* Vorba poetului:

„Sfântă muncă e aceea
Ce răsplata 'n ea-'şi găseşte!"

Gh. Tulbure.

O datorinţă cuminte împlinită. Din prilejul aşezării petrei comemorative de marmură pe casa în care s'a născut *bar. Vasile Ladislau Popp,* despărţământul Cluj al «Asociaţiunii pentru cultura şi literatura poporului român» a ţinut în luna Octomvrie, o adunare cercuală extraordinară în Berind, locul naşterii bar. Popp. Despărţământul Clujului nici nu putea alege un loc şi timp mai potrivit pentru a aduce prinosul de recunoştinţă bărbatului care opt ani (1867—1875) a stat în fruntea «Asociaţiunii». Cu ocaziunea aceasta, despărţământul amintit a tipărit o cărticică — Nr. 16 din biblioteca despărţământului Cluj — în care ne dă, pe scurt şi pe înţelesul tuturor, vieaţa bar. Popp. Cărticica a fost împărţită gratis tuturor cunoscătorilor de carte din comuna Berind. De aici ştim, că fiiul părintelui Ananie şi al Mariei din Berind, a crescut în frica lui D-zeu la casa părinţilor, a trecut apoi, alături de cei mai buni, toate şcolile din Cluj, pregătindu-se pentru cariera judecătorească. Iubirea ce a păstrat-o poporului şi bisericii din sinul cărei a ieşit nu l-a lăsat să îmbrăţişeze o carieră, care. după a lui părere, l-ar stânjenì întru luminarea neamului. Apucă drumul Blajului, studiază teologia şi isprăveşte cu laudă pregătirile teologice în Viena. De aici se rentoarce ca profesor la Blaj. Neînţelegerile ce s'au iscat între mitropolitul Leményi şi un grup de tineri însufleţiţi, cari simţiau şi judecau altfel decât arhiereul strâmtorat de împrejurări grele, l-a făcut să părăsească Blajul.

Acum intră pe cariera judecătorească. Dreptatea de care s'a condus, — Bar. Reichenstein îl recomandă Împăratului cu cuvintele: «De aş avea eu, Maiestate, vre-o pâră chiar cu tatăl lui Popp, nu m'aş îndoì de a încredinţa judecarea ei nepărtinitorului său fiiu», — i-a asigurat înaintarea până la cea mai înaltă diregătorie judecătorească. In 1867 a fost denumit prezidentul trebilor ardelene la curia din Budapesta. La 1872 Maiestatea Sa l-a făcut Baron.

Şi bar. Popp a fost toată vieaţa lui un adevărat fiu al bisericii sale. Când la 1871, congresul autonom al bisericii rom.-cat. din ţară, s'a atins şi de alcătuirile bisericii române unite cu Roma, bar. Popp a fost primul, care a sărit întru apărarea bisericii sale, convocând o adunare de fruntaşi, la Alba-Iulia şi ducând în persoană un memorand la Maiestatea Sa, în care cere dreptul de a ţinea un congres anume pentru înfiinţarea autonomiei bisericii unite cu Roma.

A povestì toate acestea cu ocaziunea unei aşezări a pietrii comemorative, numai influinţă bună putea avea asupra poporului din al cărui sin a ieşit un bărbat atât de vrednic. Cărticica tipărită în tipografia «Carmen» din Cluj, cuprinde şi un portret al lui Popp. Costă 40 fil., *şi se vinde în scopul înfiinţării şcoalei din Berind, pe care autorităţile civile — aflându-o necorăspunzătoare — au fost închis-o cu câteva zile înainte de a se ţinea serbarea amintită. Ceice vor procura-o, sunt rugaţi a mai alătura cât de puţin pentru înălţarea şcoalei din satul natal al celuice propoveduia prin graiu şi faptă, că «numai lumina, numai cultura ne poate mântuì».* *T. C.*

II. REVISTE:

Păstorul ortodox este organul societății «Frăția» a clerului din jud. Argeș, redactat de un comitet, anul VII, Nrii 1—9. Societatea «Frăția» s'a grupat la îndemnul și stăruința vlădicei *Dr. Gerasim Timus*, patronul ei, profesorul bun cărturar de odinioară, episcopul de acum, muncitor și cu tragere de inimă către toți cei lipsiți și nevoiași. Societatea a împlinit 11 ani de existență, adunând cu îngrijire banul și darul tuturor pentru a ajuta pe cei năcăjiți și a folosì celor lipsiți. Până anul trecut a susținut o fabrică de luminări pentruca să se izgonească negoțul necinstit prin contrafaceri, susține o școală de cântăreți cu trei clase, cu 3 profesori de muzică bisericească, unul de muzică vocală și religie și altul de limba română, drept cetățenesc și istoria rom. Elevii sunt absolvenți ai cursului primar și după pregătire suficientă, dintre ei se recrutează cântăreții bisericilor. Societatea, al cărei rost se rezumă în frăție, cultură, ajutorare și îmbunătățirea oarecăror direcțiuni de urmat, tot la îndemnul vlădicei *Timuș* scoate de 7 ani «Păstorul ortodox», organ răspânditor de lumină în direcțiune teologică. In 1908 înaintează cu gândul de a scoate învățăminte din pățaniile trecutului și cu voință hotărîtă de a înlătura relele ce au ieșit la iveală și de a continua fără șovăire bunele începuturi făcute în diferite direcțiuni a vieții noastre sociale... «să ne îngrijim îndeosebi de instituțiile acelea, ce îndrumează cu adevărat un popor spre bine — de Biserică și Școală — instituțiuni care, de ar fi fost, și la noi împuternicite mai mult, ne-ar fi scutit de relele și vijelia zilelor din urmă». Din cuprinsul variat și destul de bogat al anului acestuia — asupra căruia voiu mai revenì — mă opresc deastădată asupra articolelor de povățuire părintească și îndrumare sănătoasă, făcută cu largă vedere și adâncă pricepere în fruntea fiecărui număr de d-l *Boroianu*. Se deslușește rostul și chiemarea preotului în și afară de biserică «are pe lângă chiemarea sa de săvârșitor al Tainelor și o chiemare pentru buna orânduire a trebilor publice, înțelegând prin aceasta nu amestecul său în cele ale politicei de partide, ci lucrarea și înrîurirea sa asupra massei poporului ca s'o îndrumeze spre o vieață corectă și spre o desvoltare economico-socială cerută de timp și împrejurări, fără însă a sacrifica nimic din fondul doctrinei ce-i este dat a păzì cu cea mai mare sfințenie». («Ceeace nu trebue să uităm»). «Dar astfel de chiemare n'o poate îndeplinì oricine. Se pot mulți învăța cele ale păstorirei sufletelor, dar nu se poate asigura că toți vor fi păstori adevărați. Căci păstorului îi trebue credință tare, vieață neturburată de nimicurile lumii, devotament și abnegațiune.... n'are să aștepte să i-se arete de are ceva de făcut în parohia sa, — nici numai poruncă de executat. Cu puterea darului ce i-s'a dat el este liber a exercita rolul de păstor sufletesc și prin pregătirea din școală are cunoștința îndatoririlor pastorale», («Chiemarea preoțească»). Insă oricât zel se va dovedì și oricâtă muncă se va desfășura de singuratici, roada prielnică va întârzia câtă vreme se muncește răsleț — fără unitate, fără stăruințè în comun. «Căci

oricât s'ar lucra în parte, rezultatele sunt nemăsurat de mici faţă de urmările unei lucrări ce s'ar face în comun. Asociarea tuturor, aduce în fapt, întrebuinţarea tuturor puterilor, ce oricât de divergente ar fi, îşi găsesc validitatea şi pot conlucra într'o direcţie unitară, servind în asociaţie ca şi membrele în organismul omului». («Este regretabil»). Lucrarea în comun ar mai revărsa belşug de bunătăţi: «preoţii români ortodocşi ar fi mult mai stimaţi şi mult mai preţuiţi, dacă ar şti să stea cu toţii la un gând şi să lucreze cu toţii la fel spre lauda numelui Domnului şi spre fericirea şi mărirea neamului românesc». Ca *ritualist*, dacă lucrareá sa este lăsată la el şi la voia întâmplării ... de nu se procedează cum trebue — pe baza aceluiaş regulator, cu indicaţiuni speciale pentru toţi — se ajunge la acea varietate în serviciu, care pune în confuziune pe creştini şi le strică tăria credinţei», iar ca *părinte*, ce îmbrăţişează cu drag întreg cuprinsul vieţii fiilor săi, dacă lucrează singur, «ori nu nimereşte bine mijloacele, ori nu pricepe destul starea satului şi trebuinţele lui, sau nu ştie să procedeze cum se cuvine, nu nimereşte aplicarea teoriei câştigată în şcoală la vieaţa reală... nu poate să facă ceeace ar putea face şi ar trebuì să facă». («Observaţiuni drepte»).

Dar împotriva unei munci în comun greşesc mulţi, şi tineri şi bătrâni, întrucât se remarcă pe urma unei tradiţii nenorocite neapropierea între ei. Tinerii, uneori zeloşi, din diferite prejudiţii, ori temeri nu se apropie de «cei bătrâni nepricepuţi», mai des din egoismul strâmt de a nu se amesteca cu cei socotiţi *mai puţin*, în opoziţie cu dragostea creştinească, pe care o propoveduesc, prin aceasta dau prilej la invidie şi pizmă, şi aşa «lumea laică se crede îndreptăţită a nu vedea în purtătorul hainei sacerdotale pe adevăratul reprezentant al blândului Iisus», chiar «bătrânii» la rândul lor nu lipsesc a timbra pe «cei tineri necredincioşi». Vor fi pilde, nu de necredinţă, ci de lipsă de chiemare preoţească, a cărei vină o poartă încă ceice au deschis calea tuturor de a putea îmbrăca o haină ce nu li-se cuvine. Şi poate e de vină şi statul ce-şi îngăduie prin organele sale mai mult amestec în organismul bisericii decât e prielnic, zic, prin organele sale, căci acì e păcatul. La împărţirea slujbelor adeseori nu se pune preţ pe inteligenţă şi pricepere şi în locul celor vrednici încap inconştii şi nepricepuţii, întru cât la un post vacant în loc de cualificaţie şi trecut demn «stăruinţele joacă un rol însemnat, chiar atunci când legile organice cer anumite condiţiuni». Şi când lumea se deprinde cu ideia, că la urma urmei tot stăruinţelor se va da precădere, perde din zelul ce se cuvine a avea în formarea cât mai mult spre a răspunde cerinţelor legale». («Câteva observaţiuni»). Cei cari acuză preoţii că «nu cred în Dumnezeu» «sunt nedrepţi şi tendenţioşi» şi nu se ridică numai împotriva preoţimei prin afirmarea lor, ci împotriva bisericii însaşi, căci dacă susţin că nu cred, cei puşi să păzească şi să vestească credinţa, dau prin aceasta arma în mâna necredincioşilor să combată cu efect credinţa în paguba bisericii. Şi dacă totuş sunt preoţi răi — ca şi funcţionari

răi — responsabilitatea în mare parte revine puterii care i-a creat: acolo adecă politicianilor, iar aici la noi factorilor uneori pretinşi conducători ai vieţii publice şi chiar poporului sedus. Acolo statul dă mijloacele materiale pentru susţinerea şcoalelor bisericeşti, — a seminariilor, — căci statul are lipsă de preoţi, dar nu se opreşte la priveghérea, dacă acelea merg la destinaţie, ci îşi aroagă dréptul a le şi organiza aşa fel, încât conducerea să o aibă cei lumeşti şi cu stăpânirea bisericească. La noi — elementul laic, întrodus cu atâta bună intenţie în organismul bisericii, azi îşi aroagă prea mare preponderanţă în conducerea ei — nu numai în afară, ci şi înlăuntru — însuşindu-şi un drept ce nu i-se cuvine şi dispreţuind adese pretensiunile juste ale clericilor. Sub o astfel de conducere şi sub stăpânirea astorfel de idei să nu fie mirare dacă se ivesc şi intre preoţi «necredincioşi».

Aici e locul să pomenesc şi despre celce acuză un cleric de necredinţă, ori de oricare alt păcat, provenit din neîmplinirea datoriilor în biserică, în stat, ori societate, refuzându-i-se respectul datorit. Sfinţii părinţi, în faţa prigonirilor răutăcioase contra clericilor, izvorîte mai ales din interese personale, au regulat cum să se primească pâra contra clericului şi cum să se facă dovada. Ba spre a oprì de a se ridica invinuiri nedrepte, se legiueşte ca cel care ar inculpa pe cleric şi n'ar putea face dovada, să primească el pedeapsa ce s'ar fi cuvenit să ia clericul în cazul de s'ar fi găsit nevinovat (II. 6)». Pârâşul ca şi martorii trebue să întrunească condiţii canonice pe lângă cele civile. Canon. apost. 75, cere ca martorii să fie credincioşi şi nu unul, ci cel puţin 2—3, oprind pe oamenii fără rost, neînsemnaţi, ori slugi. Mărturia din auzite nu se bagă în seamă decât la împărţirl de hotare, de case, vii... şi nu se ascultă săracul care pentru sărăcia lui a venit să mărturisească ca să dobândească ceva sau îi este prietin despre vre-o parte». Can. 21, sinod. IV. cere să fie cercetată din partea judecătorului vieaţa acelora cari aduc prihăniri contra clericilor, — deci şi a martorilor — căci «sunt mulţi nu de bunavieţuire, cari socotesc pe părinţi şi episcopi, precum se întâmplă că pot a se pârî». (Cartag. 8). La acuzaţii duhovniceşti se cer cel puţin 5 martori, oprindu-se rudele şi oamenii din casă şi *trebue să fie credincioşi foarte şi drepţi.* «O persoană este drept credincioasă, când pe lângă certificatul civil de moralitate mai dovedeşte că-şi face datoriile cerute de legea creştină» şi nu se primeşte ofensa unuia, căruia i-se dovedeşte, că nu împlineşte condiţiunile canonice. («Mărturiile contra clericilor».) La noi cine să constate dacă împlinesc condiţiile — judecătorul? «Regulamentul pentru procedura judecătorească» nu-i impune această datorinţă şi dacă chiar din iniţiativă proprie ar face-o, cine să-i dovedească despre X. că e apt pentru mărturie contra unui cleric, au doară certificatul notarului, care spune, că acel X. «n'a fost niciodată întemniţat», ori în cel mai bun caz spune, că «este o persoană cu purtări bune» fiindcă pe cale civilă n'a fost pedepsit, dar nu va putea dovedì — nu-i chemat — că cutare nu merge la biserică, îşi trăeşte traiul în nămolul

păcatelor risipindu-şi averea prin cârcime, înjurând şi blăstămând, nu se spovedeşte şi nu se cuminecă...

«Regulamentul» nostru nu prevede nici o condiţie nici pentru pârâş, nici pentru mărturii, abia se opresc dela jurământ 3 categorii de neoameni.

Şi mai păcătuesc chiar persoane bisericeşti împotriva clericilor. Pe urma unor vorbe nechibzuite şi la pâri fără temei, preotul se înfăţişează înaintea judecătorului său bisericesc, deodată cu pârâşul şi apoi fără prevedere şi fără a ţinea cont de urmări sdruncinătoare, este înfruntat, ameninţat şi înjurat chiar... Unde va mai putea stăpâni autoritatea preotului, unde se mai poate susţinea prestigiul bisericii, când martorul descualificării preotului său va spune semenilor săi: «am văzut eu ce plăteşte popa nostru!» Şi procedura se practică des, şi de persoane bisericeşti suspuse.

E vremea să se statornicească şi la noi o corectă normă generală, ca să nu se lase la bunul plac al celor răi prigonirea preoţimei, şi «se va îndemna lumea să ştie, că nu în orice chip, cu orice mijloace se poate acuza un preot, care sufere şi personal şi de care acuzaţie sufere şi demnitatea sa»,

Preotul *P. M.*

INFORMAŢIUNI.

Tuturor cetitorilor şi colaboratorilor „Revistei Teologice" le dorim Sărbători fericite!

La o sută de ani. *In 20 Decemvrie v. se împlinesc o sută de ani dela naşterea celui mai mare, întru fapte, arhiereu al nostru. Descendent al uneia dintre acele familii Macedo-Române, a căror iniţiativă patria mamă încătuşată în forme vechi nu a mai cuprins-o, născut în depărtatul oraş de vieaţa românească Mişcolţ, crescut de iezuiţii pescuitori de suflete mari — Şaguna a fost acela, care, din voinţa dumnezeească, a moştenit, şi-a lămurit şi şi-a oţelit în măsura cea mai mare sufletul românesc de tinăr cuminte, pentru luptele cele mai bărbăteşti în ţinută şi mai îmbelşugate în roade a vârstrei de bărbat.*

Anii patruzeci şi opt pregăteau poporului nostru o grea încercare. Dumnezeul părinţilor noştri, care a tors, prin oamenii săi aleşi, fără întrerupere firul tradiţiei noastre naţionale, a veghiat asupra noastră şi acum, şi-a trimis pe bărbatul său părţii celei mai asuprite a neamului nostru, părţilor Ardelene şi Ungureşti. Şi Şaguna, marele şi cuviosul arhiereu, „podoaba aleasă a bisericii sale", marele român, „mândria aleasă a neamului", iubitorul părinte, „mângăerea în durerile şi bucuria în fericirile noastre", cu minunatu-i rost de a înţelege vremile şi de a cunoaşte oamenii, în truda luptei unei vieţi de om, ne-a asigurat garanţa vremilor viitoare, ***libertatea sufletească****. Suflet nou a turnat în formele vechi ale vieţii noastre naţionale, altele nouă a creiat, după trebuinţele timpului, şi ne-a îngrădit cu o constituţie în stare a ne apără libertatea pe veci. Duşmanii nu pot străbate şi numai ticăloşia noastră ne-ar*

puteà duce din nou la o subjugare spirituală, la ruşinea anilor patruzeci, când biserica şi limba noastră erau batjocurite, atât de batjocurite, încât se oprise, pentru a nu profana, a se rostì numele împăratului în limba românească la eşirea cu sfintele daruri.

Nu mà voiu încercà a zugrăvì icoana acestui mare bărbat, care, întocmai ca un munte, cu cât ne depărtăm de el, cu atât apare mai strălucit şi cu atât mai de necuprins, cu cât ne apropiem. Un cuget îmi vorbeşte din inimă, care ne îndeamnă a serbà, din acest prilej, amintirea acestui bărbat aşà cum o merită eroii unui popor în stare a-şi cinstì înaintaşii vrednici.

„Numai unde este soare, acolo poate fi lumină şi căldură, şi numai unde nu lipsesc acestea două este vieaţă. Precum este soarele cu căldura şi lumina lui pentru trupuri, aşa este ştiinţa cu căldura şi lumina ei pentru suflet. Ce am fi să nu fie ştiinţa? Am fi nişte îngheţături, cari nu am ştì să ne ridicăm cu mintea noastră peste dobitoacele noastre, am fi aceia prin cari s'ar dejosì chipul şi asemânarea lui Dumneze, după care suntem zidiţi." Astfel scrià Şaguna (Nr. 391. 1861 Bis). Datorinţa noastră este, să ne oprim la un popas, întreg neamul şi să ne examinăm, lucratam îndeajuns sau ba, pentru înaintarea noastră. De nu am lucrat cât ar fi trebuit, să ne strângem înjurul acestui ***soare*** *şi să ne încălzim de faptele lui pentru a înmulţì şi a desăvâşrì lucrul început de el.*

Revista noastră va scoate un număr jubilar în memoria fericitului arhiepiscop şi mitropolit Şaguna, dar numai în toamna viitoare, când se va serbà de întreaga noastră biserică centenarul naşterii Marelui Andreiu.

Colectă pentru Fondul Cultural. In numărul 133 din «Telegraful Român» I. P. S. Sa arhiepiscopul şi mitropolitul nostru Ioan Meţianu, adresează un circular călduros către clerul şi poporul nostru din arhidieceză, cerând binevoitorul sprijin al tuturora pentru a întemeia *Fondul Cultural* din care să se ajute şcoalele confesionale.

O iubire părintească şi o îngrijorare păstorească vorbeşte din întreg apelul «Ajutorarea alor noştri la învăţătură este de cel mai mare interes al nostru al tuturora şi nu numai cea mai sfântă datorinţă, dar şi una dintre cele mai mari fapte bune». Şi «dreptaceea, când ştim, că dela înaintarea noastră în cultură depinde viitorul nostru, când e vorba de sprijinirea culturii noastre, *să nu se scuze nimeni cu sărăcia, căci chiar pentru a ne mântuì de ea, voim a ne cultiva şi lumina;* şi deşi nu suntem bogaţi suntem însă mulţi, şi dacă vom contribuì toţi, după starea cu care ne-a binecuvântat Dumnezeu, ne vom apropia tot mai mult de scopul ce-l urmărim», de a ne cultiva.

I. P. S. Sa declară, că se împărtăşeşte la această colectă de astădată cu 4000 cor. şi apoi ofere şi din plata sa anuală de 24,000 cor. pe fiecare an câte 5%, adecă câte 1200 cor., pe întreagă vieaţa.

Colecta se va începe în sărbătorile Naşterii Domnului şi se va termina în cursul lunei Ianuarie 1909. Ofertele se pot face nu numai în bani gata, ci şi în acţii de bănci.

Rezultatul se va transpune pe calea oficiilor protopresbiterale cassei consistoriale şi spre controlă, se va publica şi în «Telegr. Român».

Deschiderea cursului seminarial din Galaţi. In ziua de 1 Oct. a anului acestuia s'a deschis, în prezenţa P. S. S. Pimen, episcop al Dunării de jos, cu solemnitatea cuvenită, cursul la noul Seminar din Galaţi. Noul director P. C. Sa *N. Muntean*, arhimandrit, a zis între altele, că «lipsa de păstori sufleteşti de enorie s'a simţit foarte mult în timpul din urmă şi lucrul acesta a determinat pe cei răspunzători de viitorul bisericei şi a ţării să înlocuiască acea lipsă cu înfiinţarea încă a două Seminare». P. S. Sa Pimen răspunzând, a zis cu drept cuvânt, că «Seminariile şi şcolile normale sunt factorii cei mai principali în educaţia morală şi naţională a poporului nostru.... deci aici trebue îndreptată cea mai mare parte din atenţia conducătorilor. Dacă instrucţia aici va fi dată incomplet, greşala se va simţi în educaţia copiilor şi mai departe în acea a poporului. Să nu se facă greşală, provenită din insuficienta înţelegere a ştiinţei şi a rolului ei, care s'a făcut un timp în şcoalele noastre, de a sdruncina sufletul elevilor cu idei confuze, predicate în numele ştiinţei false». Acesta e un tablou fidel al educaţiei ce se face prin şcolile cele mai multe şi mai ales în România. «Ştiinţa adevărată stă în raport cu religiunea şi nici când nu a fost tulburată de corifeii ştiinţei, ci numai de mediocrităţi». Roagă pe profesori să se ferească de mediocrităţi în ştiinţă, rugându-i să predice cuvântul adevărat al ştiinţei cu căldura credinţei, care singură încălzeşte sufletele şi formează eroii. Spune, că o bună parte din răscoalele ţărăneşti din 1907 revine instrucţiunii greşite din şcoalele noastre, cari în loc să îndrumeze şi să formeze sufletele le-a desorientat. Am reprodus aceste idei pentru adevărul ce-l cuprind. Ceeace atât de nimerit a spus la deschiderea unei şcoli prim-ministru Sturza, rugând pe profesori de trei lucruri, să predice adevărul, adevărul şi iarăş adevărul, spune şi P. S. S. Pimen. Şi aceasta e chemarea şcoalei!

Inmormântarea pruncilor nebotezaţi. Spre cea mai mare mirare a noastră cetim în numărul din Iulie trecut al revistei «Biserica ortodoxă» pag. 258 că: sf. Sinod al bisericei autocefale ortodoxe, române, în şedinţa dela 5 Maiu a. c., la propunerea I. P. S. mitropolit primat şi a I. P. Sa mitropolit al Moldovei, a hotărît «a se da voie preoţilor să săvârşească *slujba religioasă a pogribaniei* (înmormântării) pentru copiii născuţi morţi, precum şi acelora cari mor mai nainte de a fi botezaţi, fiind fii creştini ortodocşi». Nu cunoaştem motivele cari au determinat pe părinţii sf. Sinod să aducă o asemenea hotărîre, care cu greu poate fi considerată altcum, decât ca o *negaţiune practică* a tainei sf. botez. Chestiunea e limpede: botezul e uşa de întrare în sinul bisericei; ceice n'au primit botezul stau în afară de biserică; pe fiii săi biserica îi împărtăşeşte cu binecuvântările sale în tot decursul vieţii lor, iar la moarte îi trimite prin rugăciuni înaintea dreptului Judecător. Slujba înmormântării este, prin urmare, confirmarea faptului, că mortul căruia i-se acoardă acea slujbă, a murit

în împărtăşire cu biserica al cărei fiu a fost. Acelora cari nu sunt membri ai săi şi acelor cari n'au trecut din această vieaţă în împărtăşire cu biserica li-se deneagă slujba înmormântării, ceeace e foarte firesc. Se întreabă acum: cum poate să se dee voie preoţilor să săvârşească slujba pogribaniei pentru aceia cari n'au făcut parte din biserică şi cari prin urmare, nici n'au putut murì în împărtăşire cu biserica? Renumitul canonist al bisericei ortodoxe, episcopul de Zara *Dr. Nicodim Milaş,* scrie în cartea sa de drept bisericesc: «Inmormântarea bisericească este interzisă *copiilor din părinţi ortodocşi, cari au murit nebotezaţi*».[1])

Pentru a revenì mai pe larg asupra acestei chestiuni, vom cerca să ne câştigăm informaţii mai amănunţite despre hotărîrea sf. Sinod.

Originea omului. Se ştie, că unii naturalişti caută în ruptul capului dovezi pentru descedenţa omului dela animal, în special dela moime. Voind să afle cu orice preţ ceeace caută, adeseori li se întâmplă să creadă cu prea mare uşurinţă că au şi aflat. Pe urmă se dovedeşte contrarul, iar credulii savanţi rămân blamaţi. Un asemenea caz s'a întâmplat în lunile trecute. Proprietarul unei menajerii din Paris, Edmund Pezon, arăta publicului curios o moimă, pe care o poreclise Zizibambula şi despre care zicea că ar fi fiiul unei femei negre de pe insula Borneo, iar de tată ar fi având pe un goril. Presa zilnică, dornică de sensaţii, a înregistrat fără multă critică istoria vieţii lui Zizibambula, care în scurtă vreme a ajuns la renume european. Se zicea, că căpitanul unei corăbii italiene, trecând pe lângă insula Borneo ar fi întâlnit o femee neagră care purta la sin o făptură unică în felul său: având cap de moimă, iar mânile şi picioarele ca ale unui negru din părţile acelea. Minunea nemaipomenită a fost cumpărată dela mamă-sa şi aducându-o la Paris a fost arătată spre studiare mai multor învăţaţi. Cel mai caracteristic semn al ciudatei făpturi este lipsa de păr pe mai multe părţi ale corpului, apoi faptul că râde, joacă, cunoaşte vocea stăpânului său şi se lasă să fie prinsă. Unii dintre învăţaţii cari au studiat-o au crezut că stau în faţa unui fapt, care ar da o confirmare definitivă teoriei de descedenţă a omului dela animal. Alţii, mai circumspecţi, nu s'au pronunţat cu hotărîre nici pro, nici contra. Presa, care s'a grăbit să publice lungi interviewuri cu cele mai mari autorităţi pe terenul ştiinţelor naturale, vestea cu mare probabilitate existenţa celui dintâi om care se derivă dela moimă. In acelaş timp se mai scria, că în Africa centrală s'ar fi aflat un trib întreg, care şi-ar avea originea din încrucişări între moime şi negrii africani. Dar bucuria celorce credeau a afla în aceste veşti o confirmare a înrudirei omului cu moima, n'a durat mult. Renumitul profesor de biologie *Metschnikoff*, dela Paris, a studiat cu de-amăruntul micul dobitoc şi a constatat următoarele: «Zizibambula are o însuşire caracteristică: pe unele părţi ale corpului îi lip-

[1]) *Dr. Nikodemus Milasch,* Das Kirchenrecht der morgenländischen Kirche, ed. II. Mostar 1905, pag. 685.

.seşte părul, ceeace-l face încâtva să se asamene cu omul. In urma unor cercetări amănunţite am descoperit că dobitocul a suferit de *un morb de piele,* care i-a cauzat căderea părului. Toate celelalte câte s'au spus despre Zizibambula — sunt fabule. El e un şimpanz de rând, al cărui tată n'a fost un goril, iar mama nu o femee neagră». Nici chiar goril nu este, iar omenesc a fost numai sensaţia ce a produs-o, dar nu el, ci — ignoranţa oamenilor. Până astăzi, prin toate cercetările câte s'au făcut, nu s'a putut constata o înrudire de sânge între om şi animal. Paleontologia, care încă e chemată să-şi spună cuvântul hotărîtor în această chestiune, după rezultatele de astăzi trebue să susţină, că omul apare în istoria desvoltării pământului ca *«homo novus», fără înaintaşi* din cari s'ar fi desvoltat. Treptele de transiţie între animal şi om lipsesc cu desăvârşire. Toate rămăşiţele, despre cari unii învăţaţi au afirmat că ar proveni dela membrul care ar fi format trecerea dela moimă la om, s'au adeverit a avea altă provenienţă. Aşa numitul «Pithecanthropus» este o creaţiune a fantaziei, care în realitate n'a existat nici odată. Pe când despre cele mai multe mamifere cari trăiesc astăzi se poate constata din monumentele fosile, că au avut serii întregi de înaintaşi în *periodul terţiar,* pe atunci despre om se constată că a apărut *deodată* în *epoca diluvială,* fără să fi avut înaintaşi în cea terţiară. In epoca diluvială, din care s'au păstrat multe rămăşiţe de schelete omeneşti, omul apare ca *«homo sapiens»,* având toate atribuţiile unui om normal de astăzi. «Cei mai mulţi dintre oamenii cei mai vechi — zise un învăţat de azi la congresul internaţional al zoologilor ţinut în 1901 în Berlin — aveau un craniu «cu care s'ar putea mândri fiecare din noi (auf den jeder von uns stolz sein könnte)»,[1] Ştiinţa de azi nu ne poate da desluşiri despre originea omului şi, pe baza rezultatelor la cari a ajuns, nu este nici decum în drept să tragă la îndoială învăţătura biblică despre — *creaţiunea omului prin Dumnezeu!*

Am primit raportul pe anul 1907—1908 al «Societăţii Române-Ortodoxe Jubilar-Imperiale pentru zidirea unei biserici şi înfiinţarea unei comunităţi bisericeşti în Viena». Visul Românilor din Viena, de a-şi avea o biserică, alăturea cu celelalte neamuri, în această cetate împărătească, de cari sunt legate multe amintiri de ale noastre, e pe cale de a se întrupa. Din prilejul iubileului împăratului şi-a luat un sbor mai îndrăzneţ. Partea financiară o încheie cu un profit de 10,361 cor. 95 fil.

Aviz. *Cu numărul următor «Revista Teologică» întră în anul al treilea al existenţii sale; rugăm deci pe on. cetitori să-şi înoiască abonamentul. Totodată le aducem la cunoştinţă, că dorind să facem mai multe îmbunătăţiri, ne vedem siliţi a ridica preţul abonamentului dela 7 la 8 cor., iar pentru România dela 9 la 10 lei.*

---

[1] *Erich Wasmann,* Die moderne Biologie u. die Entwicklungstheorie, ed. II 1904 pg. 298 seq.

Sumarul „Revistei Teologice“ pe anul 1908.

Studii şi articole.

Informațiuni.

Bibliografie.

Maxime religioase.

Diverse.

Tipicul bis. ort. rom.